
SUOMEN PANKIN KESKUSTELUALOITTEITA

20/94

Heikki Koskenkylä

Rahoitusmarkkinaosasto

30.11.1994

Pohjoismaiden pankkien tilanne vuonna 1994

Suomen Pankki
PL 160, 00101 HELSINKI
☎ (90) 1831

Heikki Koskenkylä

Rahoitusmarkkinaosasto

30.11.1994

Pohjoismaiden pankkien tilanne vuonna 1994

ISBN 951-686-431-7
ISSN 0785-3572

Suomen Pankin monistuskeskus
Helsinki 1994

Tiivistelmä

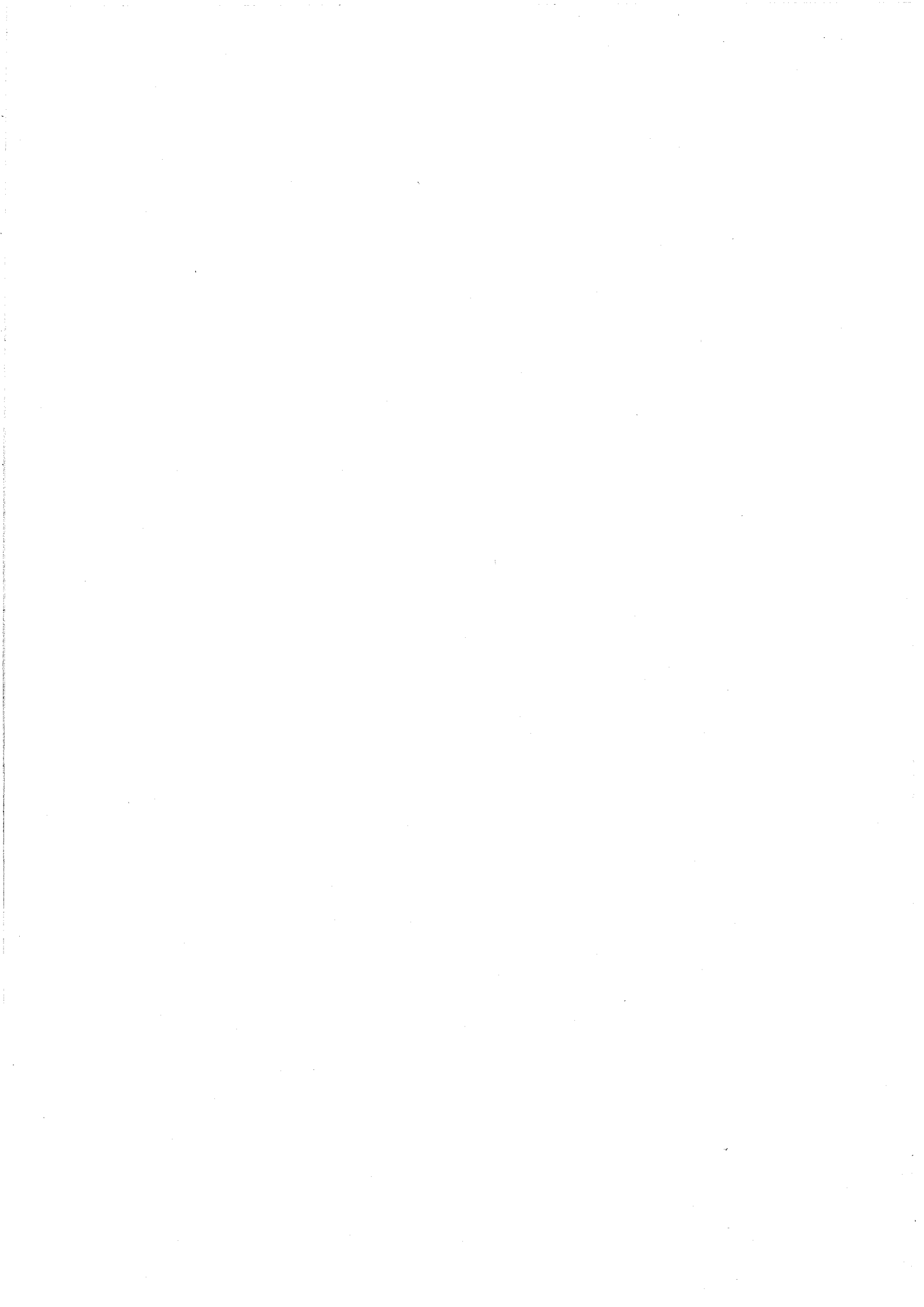
Selvityksessä tarkastellaan pohjoismaiden pankkien tulos-, tase- ja vakavaraisuuskehitystä vuoden 1994 välitilinpäätösten pohjalta. Selvitys kattaa Islannin, Norjan, Ruotsin, Suomen ja Tanskan pankit. Lisäksi arvioidaan pankkisektorin tilaa yleensä, rakennemuutoksia ja pankkikriisin nykyvaihetta. Lopuksi arvioidaan pankkitukea ja sen takaisinsaantimahdollisuuksia sekä pankkikriisin voittajia ja häviäjiä.

Vuoden 1994 alkupuoliskolla pankkien tulos heikkeni selvästi vain Tanskassa, jossa se oli jopa tappiollinen. Tämän aiheutti pitkän koron nousua seurannut obligaatioosalkun arvojen alentuminen. Islannin, Norjan ja Ruotsin pankit olivat voitollisia. Ruotsissa pankkien tuloksen parantuminen oli voimakkainta. Tanskan lisäksi myös Suomen pankit olivat tappiollisia. Tappio kasvoi hieman Suomessa.

Norjassa ja Ruotsissa pankkikriisi on jo melkein voitettu. Suomessa kriisi jatkuu edelleen.

Arviot pankkituen lopullisista kustannuksista valtiolle ovat muuttuneet oleellisesti vuoden 1994 kuluessa. Norjassa valtio saa lähes kaiken tuen takaisin ja voi jopa tehdä voittoa pankkitukisijoituksilla. Ruotsissa lopullinen menetys olisi noin kolme ja Suomessa noin kahdeksan prosenttia vuoden 1993 bruttokansantuotteesta.

Tuen takaisinsaanti riippuu olennaisesti taloudellisen tilanteen ja korkotason kehityksestä. Suotuisa kasvu ja maltillinen korkokehitys (pitkien korkojen lasku) voisivat edesauttaa pankkituen takaisinsaantia arvioitua enemmän. Myös omaisuudenhoitoyhtiöiden (Ruotsissa ja Suomessa) menestyksellinen toiminta voi tuoda valtion pankkitukea huomattavasti takaisin.

Sisällys

	Sivu
1 Johdanto ja yhteenveto tuloskehityksestä	7
2 Norjan pankkisektorin tilanne 30.6.1994	9
2.1 Liikepankit	9
2.2 Säästöpankit	10
2.3 Liike- ja säästöpankkien vakavaraisuus sekä eräitä muita tunnuslukuja	12
2.4 Havaintoja Norjan pankkisektorista	13
3 Ruotsin pankkisektorin tilanne 30.6.1994	16
3.1 Tuloskehitys	16
3.2 Suurimpien pankkikonsernien obligaatiosijoitukset	17
3.3 Vakavaraisuus	19
3.4 Havaintoja Ruotsin pankkisektorista	20
3.4.1 Pankkikriisin tilanne	20
3.4.2 Kilpailu ja uudet pankit pankkisektorilla	22
4 Tanskan pankkisektorin tilanne 30.6.1994	23
4.1 Tuloskehitys	23
4.2 Vakavaraisuus	25
4.3 Havaintoja Tanskan pankkisektorista	26
5 Islannin pankkisektorin tilanne 30.4.1994	28
5.1 Tuloskehitys	28
5.2 Vakavaraisuus	30
5.3 Havaintoja Islannin pankkisektorista	31
6 Suomen pankkisektorin tilanne 31.8.1994	32
7 Yhteenveto pankkituesta pohjoismaissa	34
Kuviot 1-5	37
Liitteet 1-11	40

1 Johdanto ja yhteenveto tuloskehityksestä

Pohjoismaiden pankkien kehitystä vuosina 1982–1993 sekä pankkitukea ja pankkikriisien hoitoa tarkasteltiin Markka & talouden numerossa 2/1994.¹

Tässä selvityksessä tarkastellaan pankkien kehitystä vuoden 1994 ensimmäisellä puoliskolla (eli 30.6.1994 saakka).² Islannin osalta tarkastelu ulottuu 30.4.1994 ja Suomen osalta 30.8.1994 saakka. Seuraavassa esitetään pankkien tuloksen kehitys tärkeimpien tuloserien osalta. Lisäinformaatiota on hankittu muiden tuottojen osalta koskien erityisesti pankkien obligaatio- ja muun arvopaperisalkun arvon muutoksia. Jonkin verran esitetään myös muuta informaatiota pohjoismaiden pankkisektoreista. Informaatio on varsin erilaista eri maiden osalta.

Pankkien tulokset paranivat vuonna 1993 edellisestä vuodesta selvästi Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa. Pankkisektorin tulokset olivat voitollisia Norjassa ja Tanskassa. Ruotsissa tuottokehitys oli myös varsin suotuisaa. Ainoastaan Suomessa tappiot olivat vielä suuret. Myös Islannissa pankkien tulos oli positiivinen vuonna 1993.

Kuluvan vuoden alkupuoliskolla pankkien tulos heikkeni selvästi vain Tanskassa, jossa tulos oli jopa tappiollinen. Tämä oli seurausta pankkien suuren obligaatiosalkun arvon alentumisesta, jonka sai aikaan korkotason nousu (erityisesti pitkien korkojen osalta).

Islannin, Norjan ja Ruotsin pankeilla tulokset paranivat edellisen vuoden alkupuoliskoon verrattuna. Ruotsissa paraneminen oli voimakkainta. Tanskan lisäksi myös Suomen pankeilla tuloskehitys oli tappiollista alkuvuodesta 1994. Liitteen kuvioissa 1–5 on esitetty kaikkien pohjoismaiden pankkien tuloskehitys ajalta 1982–1994.

Korkotason nousu on vaikuttanut kaikissa pohjoismaissa negatiivisesti tulokseen. Vaikutus on tullut pääosin pankkien obligaatiosijoitusten pääomatappioiden kautta. Pääosa tappioista on kuitenkin vielä realisoitumattomia. Koron nousu on myös vaikuttanut negatiivisesti korkokatteisiin ja korkomarginaalit ovat alentuneet jonkin verran. Korkokatteet eivät kuitenkaan ole kokonaisuudessaan supistuneet paljoa tai ne ovat voineet jopa kasvaa, koska taloudellisen tilanteen parantuminen on pienentänyt nolla- ja alikorkoisten luottojen määrää. Järjestämättömien saamisten määrä on supistunut kaikissa pohjoismaissa.

Kaikissa pohjoismaissa pankkien tuloksiin on vaikuttanut positiivisesti luotto- ja takaustappioiden supistuminen.

Pankkikriisin voidaan katsoa olevan ohi Norjassa, mutta valtion omistukseen tulleiden kolmen liikepankin yksityistäminen tulee etenemään hitaasti. Kahden suurimman liikepankin halutaan säilyvän valtion enemmistöomistuksessa vuoteen 1997 saakka. Säästöpankkien fuusiot jatkuvat ja ulkomaiset pankit ovat lisänneet merkitystään Norjan pankkisektorissa.

¹ H. Koskenkylä, Pohjoismaiden pankkien kriisi- ja kehitysnäkymiä. Tarkastelu kattoi Norjan, Ruotsin, Suomen ja Tanskan pankit. Tässä selvityksessä tarkastellaan myös Islantia.

² Selvityksessä esitetyt tiedot on saatu pohjoismaiden keskuspankeista, pankeista, pankkiyhdistyksistä, pankkivalvojilta ja sanomalehdistä. Informaatiolähteet vaihtelevat maittain. Suomea koskevat tilastotiedot on saatu Kjell Hembergiltä rahoitustarkastuksesta.

Ruotsissa on käyty keskustelua eduskunnan yleisen pankkitakuun lopettamisesta sekä valmistellaan parhaillaan Nordbankenin yksityistämistä. Ruotsiin on perustettu tai suunniteltu perustettavaksi useita uusia pieniä liikepankkeja (noin 10 lupahakemusta käsitelty, käsittelyssä tai tulossa käsittelyyn).

Seuraavassa tarkastellaan pankkien tilannetta, kehitystä ja muuta informaatiota maittain.

2 Norjan pankkisektorin tilanne 30.6.1994

2.1 Liikepankit

Norjan pankkisektoria tarkastellaan erikseen liike- ja säästöpankkien osalta. Taulukossa 1 on esitetty liikepankkien tuloksen tärkeimmät erät suhteessa keskitaseeseen ja miljoonina kruunuina (NOK).

Taulukko 1. **Norjan liikepankkien tuloskehitys emopankkien osalta (milj. NOK ja suhteessa taseeseen prosenttia)**

	30.6.1994		30.6.1993		31.12.1993	
	milj. NOK	% taseesta	milj. NOK	% taseesta	milj. NOK	% taseesta
Korkotulot, netto	5 595	3.04	5 553	3.03	11 312	3.07
Muut tuotot	1 701	0.92	2 928	1.60	5 556	1.51
Muut kulut	4 365	2.37	4 205	2.30	8 554	2.32
Aliarvostukset ja muut tappi- ot	-126	-0.07	145	0.08	961	0.26
Käyttökate ennen luottotappi- oita	3 058	1.66	4 131	2.26	7 353	2.00
Luottotappiot	257	0.14	3 312	1.81	5 206	1.41
Käyttökate	2 801	1.52	819	0.45	2 147	0.58

Liikepankkien tulos parani selvästi vuoden 1994 1. puoliskolla, vaikka korkokate ei juuri kasvanut ja muut tuotot supistuivat. Tuloksen parantuminen johtui luottotappioiden pienenemisestä. Luottotappioiden alentuminen on osin seurausta aiemmin tehtyjen ei-spesifioitujen luottotappiovarausten purkamisesta ja kyseessä on tällöin kertaluonteinen vaikutus. Luottotappioiden arvellaankin kasvavan vuonna 1995. Nyt luottotappiot ovat vain 0.14 prosenttia taseesta eli tasolla, jonka ei uskota keskimäärin vallitsevan liberalisoiduilla rahoitusmarkkinoilla.

Liikepankkien korkomarginaali (kruunuveloissa ja -saatavissa) on kaventunut selvästi kuluvan vuoden aikana. Marginaali oli 30.6.1993 4.85 prosenttiyksikköä ja 30.6.1994 4.38 prosenttiyksikköä. Korkotason nousu on myös vaikuttanut negatiivisesti nettokorkoihin. Nettokorkotulot ovat kuitenkin kasvaneet lievästi, koska järjestämättömät saamiset ovat supistuneet selvästi. Ne olivat 30.6.1994 10.7 mrd. kruunua, jossa on supistumista lähes 4 mrd. kruunua edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta.

Liikepankkien muut tuotot ovat supistuneet selvästi, mikä on seurausta pitkien korkojen alentavasta vaikutuksesta pankkien obligaatiosijoitusten arvoon. Edellisenä

vuonna pankit saivat suuret pääomavoitot obligaatioista koron alenemisen seurauksena. Taulukossa 2 esitetään Norjan liikepankkien muiden tuottojen kehitys alierittäin.

Taulukko 2. Norjan liikepankkien muiden tuottojen kehitys, milj. kruunua

	30.6.1994	30.6.1993	31.12.1993
Provisiotulot	1 130	1 069	2 186
Kurssivoitot tai -tappiot arvopapereista	-583	1 043	1 778
Kurssivoitot tai -tappiot valuutoista	849	514	954
Muut tulot	306	302	638
Muut tuotot yhteensä	1 701	2 928	5 556

Yksittäisistä liikepankeista todettakoon, että Norjan suurimman liikepankin (ja suurimman pankin) Den norske Bankin (DnB) tulos oli vuoden 1994 1. puoliskolla sen kaikkien aikojen paras. Voitto oli noin 1.5 mrd. kruunua, kun se edellisenä vuonna vastaavaan aikaan oli 200 milj. kruunua.

Liikepankkien muut kulut kasvoivat jonkin verran, vaikka henkilökulut olivat edellisen vuoden tasolla. Kasvu johtui siitä, että liikepankkien vakuusrahastomaksu kohosi normaalille tasolleen. Maksua oli alennettu tilapäisesti vuonna 1991 pankkikriisin tukipaketin yhteydessä.

Taulukko 3. Liikepankkien tase ja luotonanto, mrd. kruunua

	30.6.1994	30.6.1993	31.12.1993
Tase	371.3	367.8	352.6
Luotonanto	284.5	282.2	285.9

Liikepankkien tase kasvoi 0.9 prosenttia alkuvuodesta, mutta luotonanto supistui hieman. Luottojen kysyntä on edelleen vähäistä, vaikka Norjan talous on elpynyt selvästi (BKT:n kasvu vuonna 1994 noin 4 %).

2.2 Säästöpankit

Säästöpankkien tuloksen kehitys on esitetty taulukossa 4.

Taulukko 4. Norjan säästöpankkien (30 suurinta) tuloskehitys emopankkien osalta (milj. NOK ja suhteessa taseeseen prosenttia)

Tulosluku	30.6.1994		30.6.1993		31.12.1993
	milj. NOK	% taseesta	milj. NOK	% taseesta	% taseesta
Korkotulot, netto	4 429	4.26	4 583	4.54	4.73
Muut tuotot	133	0.13	1 556	1.54	1.52
Muut kulut	3 087	2.97	3 007	2.98	3.03
Aliarvostukset ja muut tappiot	-25	-0.02	-14	-0.01	0.00
Käyttökate ennen luottotappioita	1 500	1.44	3 146	3.12	3.21
Luottotappiot	481	0.46	1 323	1.31	1.19
Käyttökate	1 019	0.98	1 823	1.81	2.03

Taulukon 4 30 suurinta säästöpankkia kattavat koko säästöpankkisektorin taseesta noin 82 %.

Säästöpankkien tulos heikkeni selvästi vuoden 1994 1. puoliskolla, mutta tulos oli silti positiivinen. Säästöpankkien korkokate aleni hieman, mutta muut tuotot supistuivat olennaisesti. Pääosin tämä oli seurausta obligaatiotalon arvon alentumisesta. Säästöpankkien pääomatappiot obligaatiotalletuksista olivat paljon suuremmat kuin liikepankeilla. Obligaatiotalletusten suojaus oli säästöpankeilla vähäistä verrattuna liikepankkeihin. Ilmeisesti säästöpankeissa arvioitiin alkuvuoden koron nousun jäävän tilapäiseksi ja pitkän koron kääntyvän uudelleen laskuun. Myös säästöpankkien luottotappiot supistuivat merkittävästi vuoden 1994 alkupuolella.

Taulukko 5. Norjan säästöpankkien muiden tuottojen kehitys, milj. kruunua

	30.6.1994	30.6.1993	31.12.1993
Provisiotulot	676	598	1 222
Kurssivoitot tai -tappiot arvopapereista	-665	748	1 325
Kurssivoitot tai -tappiot valuutoista	41	115	202
Muut tulot	81	96	183
Muut tuotot yhteensä	133	1 556	2 932

Säästöpankkien tulos heikkeni lähinnä obligaatioiden kurssitappioiden seurauksena noin 1.4 mrd. kruunua. Myös valuuttatuottojen kehitys oli heikkoa.

Säästöpankkien järjestämättömät saamiset olivat 30.6.1994 3.4 mrd. kruunua. Vuotta aiemmin ne olivat 5.8 mrd. kruunua.

Taulukko 6. **Säästöpankkien tase ja luotonanto, mrd. NOK**

	30.6.1994	30.6.1993	31.12.1993
Tase	215.1	210.0	194.3
Luotonanto	178.6	169.5	168.4

Säästöpankkien tase ja luotonanto kasvoivat selvästi vuoden 1994 alkupuolella.

Norjan suurimman säästöpankin (Sparebanken NOR) tulos oli selvästi tappiollinen vuoden 1994 1. puoliskolla (-278 milj. kruunua). Tappio johtui suuresta suojaamattomasta obligaatiosalkusta, jota pankki kasvatti vielä talvella 1994.

2.3 Liike- ja säästöpankkien vakavaraisuus sekä eräitä muita tunnuslukuja

Taulukossa 7 esitetään liike- ja säästöpankkien vakavaraisuus sekä henkilökunnan ja konttorien lukumäärät.

Taulukko 7. **Norjan liike- ja säästöpankkien vakavaraisuus sekä henkilökunnan ja konttorien lukumäärät**

	30.6.1994	30.6.1993	31.12.1993
Liikepankit			
Vakavaraisuus	11.5	9.1	12.0
Henkilökunta	11 608	11 677	11 948
Konttorit	446	436	439
Säästöpankit			
Vakavaraisuus	14.4	11.8	14.4
Henkilökunta	9 529	9 693	9 330
Konttorit	933	962	909

Sekä liike- että säästöpankkien vakavaraisuus parani edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna ja vakavaraisuus oli varsin hyvä. Liikepankeilla vakavaraisuus aleni hieman vuodenvaihteesta 1994/1993. Tämä johtui siitä, että vuoden 1993

loppuun saakka pääomaan voitiin lukea mukaan kohdistamattomat luottotappiovaraukset kokonaisuudessaan, mutta 30.6.1994 vain kahteen kolmasosaan niistä. Ensi vuonna osuus alenee yhteen kolmasosaan ja vuodesta 1996 lähtien yleisiä luottotappiovarauksia ei voi enää sisällyttää pääomaan.

Yksi liikepankki (Fokus) ei täyttänyt BIS:n kahdeksan prosentin minimirajaa 30.6.1994. Fokuksen tuloksen paraneminen ja noin 500 milj. NOK:n onnistunut vastuudebentuurilainan myynti ulkomaille alkusyksystä 1994 nosti sen vakavaraisuuden syyskuussa yli 8 prosentin tason. Pankkien vakavaraisuus on kohentunut Norjassa voittojen sekä uuden osakepääoman kasvun myötä. Osakepääomaa ovat korottaneet Kreditkassen ja DnB. Lähinnä suuret säästöpankit ovat voineet laskea liikkeelle pääomatodistuksia, jotka luetaan ykkösluokan pääomaksi. Pienten säästöpankkien vakavaraisuus oli 30.6.1994 peräti 18.4 %.

Henkilökunnan ja konttorien lukumäärä on supistunut usean vuoden ajan Norjan pankeilla, mutta supistuminen on päättynyt tällä erää.

2.4 Havaintoja Norjan pankkisektorista

Liitteessä 1 on lueteltu Norjassa nykyisin toimivat liikepankit. Niitä on 18. Suurimmat säästöpankit on esitetty liitteessä 2. Sparebanken NOR (toimii Oslossa) on Norjan kolmanneksi suurin pankki. Fokus on lähinnä alueellinen liikepankki (Trondheimin seudulla), jonka tase on supistunut huomattavasti pankkikriisin aikana.

Norjan Postisäästöpankista säädettiin uusi laki 31.12.1992. Pankki muuttui Norjan Postipankiksi. Postipankki on oma juridinen yksikkö, jonka valtio omistaa postilaitoksen kautta. Pankki toimii entistä enemmän liike- ja säästöpankkien tapaan. Kredittilsynet valvoo sen toimintaa ja valtio takaa talletukset. Postipankki on Norjan suurin pankki kotitalouksien markkinoilla ja sen talletusosuus on 20 %. Osuus henkilöluotoista on silti vain 6 % ja yritysten luotoista 0.8 %. Pankin tase oli 31.12.1993 51 088 milj. kruunua, joten se on Norjan kolmanneksi suurin luottolaitos. Sitä ei oteta Norjassa pankkisektorin tilastoihin mukaan. Norjan pankkiyhdistys on esittänyt, että Postipankki tulisi saattaa yleisen luottolain piiriin. Vuoden 1995 alusta tapahtuu fuusio Norjan Postipankin ja Postgiron välillä. Pankin nimeksi tulee Post- og girobanken. Postgiron tase oli 31.12.1993 41 512 milj. kruunua. Yhdistetyn pankin tase olisi tällöin noin 93 miljardia kruunua, joten se olisi Norjan toiseksi suurin pankki. Fuusion tavoitteena on tehostaa näiden laitosten toimintaa ja erityisesti maksujen välitystä sekä edistää niiden pääsyä yritysten markkinoille.

Norjassa on useita valtion pankkeja, jotka myöntävät subventoituja luottoja. Valtion pankkien luotonanto ei supistunut lainkaan pankkikriisin aikana. Rahoituksen ne saavat pääasiassa valtion budjetin kautta. Vain Kommunalbank ottaa rahoitusta suoraan markkinoilta ja siksi vain sitä koskevat ETA-sopimuksen luottolaitosmääräykset.

Valtion pankkisektorissa tapahtui suuri fuusio 1.1.1993. Den norske Industribank, Industrifondet, Småbedriftsfondet ja Distriktens Utbyggingsfond yhdistyivät Statens Närings- og Distriktsutviklingsfondiksi (SND). Tämä laitos ei kuulu yleisen luottolaitoslain piiriin. SND:hen saattavat myöhemmin fuusioitua nyt erilleen jääneet Statens Landsbruksbank ja Statens Fiskarbank. Lisäksi omana yksikkönään toimivat edelleen Den norske Statens Husbank ja Statens Lånekasse i Utdanning. Kaikki nämä

instituutiot jäivät ETA-säädösten ulkopuolelle. Valtion "pankkien" tase oli 31.12.1993 yhteensä noin 170 miljardia kruunua, mikä on suunnilleen yhtä suuri DnB:n taseen kanssa. Norjan pankki ja sen haarakonttorit (noin 100 henkilöä) analysoivat valtionpankkien yritysasiakkaiden riskejä. Norjan pankissa on kehitetty malli luottoriskien analysoimiseksi (Trond Eklundin johdolla).

Ulkomaiset pankit ovat kasvattaneet osuuttaan Norjan luottomarkkinoista. Niiden osuus koko pankkisektorin taseesta kasvoi 2.8 prosentista 30.6.1993 4.4 prosenttiin 30.6.1994. Erityisen menestyksellinen on ollut Svenska Handelsbanken, joka myös otti hoitaakseen osan alasajettavan Oslobankenin luotoista. SHB:llä on jo 10 konttoria Norjassa.

Vuosina 1987-1993 vallinneen pankkikriisin seurauksena Norjassa tapahtui useita pankkien fuusioita ja kahden liikepankin alasajo. Suurin fuusio oli vuonna 1989 Den norske Kredittbanken ja Bergen Bankin välillä. Tällöin syntyi Den norske Bank eli DnB, joka on siis Norjan suurin pankki. Sen tase on noin 170 miljardia kruunua.

Sunnmørsbanken fuusioitui vuonna 1988 Kreditkasseniin. Samvirkebanken fuusioitiin vuonna 1993 Fokus pankkiin. Norion Bank alasajettiin vuonna 1989 ja Oslobankenin lopettaminen on parhaillaan käynnissä.

Säästöpankkien välillä on tapahtunut noin 20 fuusiota vuoden 1988 jälkeen. Säästöpankkeja oli 31.12.1993 133.

Valtiovarainministeriön aloitteesta Norjassa keskusteltiin loppusyksystä 1993 alkuvuoteen 1994 Kreditkassenin ja Fokuksen fuusiosta. Kritiikki fuusiota kohtaan oli niin kovaa, että fuusiosta ei tehty edes esitystä.

Norjan valtio omistaa edelleen enemmistön kolmesta suurimmasta liikepankista (DnB, Kreditkassen ja Fokus). Kreditkassen (eli CBK) suoritti uuden osakeannin yksityisille sijoittajille vuoden 1993 joulukuussa. Osakeanti toi uutta osakepääomaa noin 2 miljardia kruunua ja 6 000 uutta osakkeenomistajaa. Valtion omistusosuus on nyt 68.9 %. DnB on juuri päättänyt osakeannin yksityiselle sektorille. Se lisäsi pankin osakepääomaa noin yhdellä miljardilla. Samaan aikaan valtio myi DnB:n osakkeitaan noin yhdellä miljardilla NOK:lla, jolloin valtion omistusosuus laski kaikkiaan 87.5 prosentista 72 prosenttiin. DnB ja Kreditkassen noteerataan nyt pörssissä.

Valtion omistus Fokuksessa on edelleen korkein eli 97.9 %. Nyt kun Fokus on päässyt yli 8 prosentin vakavaraisuuden, voidaan alkaa suunnitella sen yksityistämistä.

Norjan hallitus hyväksyi 28.4.1994 selostuksen pankkikriisistä ja Norjan pankkisektorin kehityksestä. Valtiopäivien (Stortinget) finanssikomitea käsitteli selostuksen 28.9.1994 ja Stortinget 6.10.1994. Hallitus ehdottaa, että valtio säilyttää yli 50 prosentin omistuksen DnB:ssä ja Kreditkassenissa nykyisen Stortingetin vaaliperiodin loppuun saakka eli vuoteen 1997. Sen jälkeen osuus voidaan alentaa eri päätöksellä 30 prosenttiin. Perusteluna valtion omistuksen säilyttämisestä näinkin suurena ovat pankkitoimialan vakauden ja tasaisen taloudellisen kehityksen turvaaminen. Sitä vastoin Fokus Bank voidaan yksityistää kokonaan.

Valtion pankkivakuus ja -sijoitusrahastot eivät ole enää myöntäneet uutta tukea vuonna 1994. Viime vuonna tukea vielä myönnettiin liikepankeille (DnB, Fokus, Oslobanken). Säästöpankeille ei tukea ole tarvinnut antaa vuoden 1992 jälkeen. Myöskään säästöpankkien oma vakuusrahasto ei ole antanut tukea vuoden 1992 jälkeen.

Taulukossa 9 on esitetty valtion kustannukset pankkikriisin hoidosta 31.12.1993.

Taulukko 9. **Valtion kustannukset pankkikriisin hoidosta per 31.12.1993, miljardia NOK**

	Yhteensä	Valtion pankki- vakuus- rahasto	Valtion pankki- investointi- rahasto	Norjan pankki	Valtion kassa
Liikepankit					
Sijoitukset ja avustukset	19.2	13.6	3.5	2.0	0.0
Valtion omistusten arvo	15.4	9.4	6.0	0.0	0.0
Kustannus valtiolle (netto)	3.8	4.2	-2.5	2.0	0.0
Säästöpankit					
Sijoitukset ja avustukset	4.5	0.0	1.2	2.1	1.2
Valtion omistusten arvo	1.7	0.0	1.7	0.0	0.0
Kustannus valtiolle (netto)	2.8	0.0	-0.5	2.1	1.2

Taulukko 9 ei sisällä valtion vakuusrahastojen pankkien omille vakuusrahastoille myöntämiä lainoja, koska niiden pääoma ja korko arvioidaan saatavan kokonaisuudessaan takaisin valtiolle.

Taulukko 9 osoittaa, että valtion kustannus pankkikriisin hoidosta on jäämässä varsin pieneksi ja paljon pienemmäksi kuin vielä pari vuotta sitten arvioitiin. Valtion sijoitusten arvo pankkien osakkeisiin ja pääomatodistuksiin oli 31.12.1993 jo noin 17 miljardia kruunua. Tällöin valtiolle tulisi kuluja pankkikriisistä noin 6.5 miljardia NOK:a. Valtion pankkiomistusten arvon ennustetaan Norjan talouden elpyessä ja pankkisektorin tervehtyessä kasvavan kuitenkin vielä suuresti. Norjassa on jopa esitetty arvioita, että valtio tulee loppujen lopuksi nettoamaan pankkikriisin hoidosta. Pankkiosakkeiden arvo oli syyskuussa 1994 vain noin neljännes huippuvuoden 1987 tasosta ja osakkeiden hinnan kaksinkertaistuminen nostaisi valtion pankkeihin tekemän tukisijoituksen tuoton positiiviseksi (noin 5 prosentin tuotto sijoitetulle tukipääomalle). Huonossakin tapauksessa valtion lopulliset kustannukset pankkikriisistä jäävät erittäin pieneksi. Kolmen liikepankin osakkeenomistajat ovat pankkikriisin häviäjiä, koska he menettivät osakkeiden arvon nollauksen yhteydessä vuosina 1991-1992 koko sijoituksensa. Tallettajat eivät ole menettäneet mitään.

3 Ruotsin pankkisektorin tilanne 30.6.1994

3.1 Tuloskehitys

Ruotsin pankkikriisin pahin vuosi oli 1992. Tällöin pankkien tappiot olivat konsernitason tasolla lähes 40 miljardia kruunua. Vuonna 1993 tappiot pienenevät selvästi ja olivat noin 14 mrd. kruunua.

Pankkien tuotot (nettokorot + muut tuotot) kasvoivat suuresti vuonna 1993. Tuloksentehtävyyden parantumiseen vaikutti olennaisesti markkinakorkojen lasku. Esimerkiksi obligaatiotalkustaan pankit tekivät voittoa noin 3 mrd. kruunua. Luottotappiot olivat viime vuonna vielä suuret eli noin 50 mrd. kruunua.

Kaksi suurta liikepankkia (S-E-Banken ja Handelsbanken eli SHB) olivat voitollisia jo viime vuonna. Samoin saneerattu valtion liikepankki Nordbanken oli varsin voitollinen. Sitä vastoin Gotabanken teki ennätysuuren tappion (lähes 14 mrd. kruunua).

Ruotsin pankkikonsernien liikevoiton, tuottojen, kulujen, luottotappioiden ja vakavaraisuuden kehitys vuosina 1989–1993 on esitetty liitteissä 3–7. Emopankkien tulokset ajalta 1991–1993 on esitetty liitteessä 8.

Pankkikonsernien tuloskehitys, luottotappiot ja järjestämättömät saamiset 30.6.1994 saakka on esitetty taulukossa 10.

Taulukko 10. **Pankkikonsernien liikevoitto, luottotappiot ja järjestämättömät luotot ajalta 1992–1994 (30.6.1994), mrd. kruunua**

	1992	1993	30.6.1993	30.6.1994
Liikevoitto	-51.1	-16.1	-10.1	8.1
Luottotappiot	70.1	46.2	25.1	6.7
Järjestämättömät luotot (varausten jälkeen)	86.4	51.3		37.3

Liikevoitto on kasvanut huomattavasti vuoden 1994 alkupuoliskolla. Pankkien tuotot ovat kohonneen koron johdosta pysyneet vain edellisen vuoden tasolla, joten tulosparannus on seurannut lähinnä luottotappioiden alentumisesta. Tätä havainnollistaa taulukko 11, jossa on esitetty viiden suurimman pankkikonsernin tulokset ja luottotappiot.

Taulukko 11. Viiden suurimman pankkikonsernin tuloskehitys 1992–1994 (30.6.1994 saakka), mrd. kruunua¹

	1992	1993	30.6.1993	30.6.1994
Tuotot yhteensä	23	35	19	18
Luottotappiot	73	49	27	9
Liikevoitto	-50	-14	-8	9
Luotot	1 405	1 252	1 324	1 246
Luottotappiot/luotot (%)	5.2	3.9	2.0	0.7

¹⁾ Konsernit ovat: SEB, SHB, Sparbanken Sverige, Nordbanken/Gota ja Föreningsbanken AB.

Pankkien tuotot ovat siis jonkin verran alentuneet kuluvan vuoden alkupuolella edellisen vuoden vastaavaan aikaan verrattuna. Koron nousun lisäksi tuottoihin on vaikuttanut negatiivisesti korkomarginaalin alentuminen. Marginaali on supistunut vuoden 1992 ennätyskorkealta tasolta 7.5 prosenttiyksikköä noin 6 prosenttiyksikköön. Pankkien muut kulut ovat kasvaneet hiukan vuonna 1994.

Ruotsissa pelättiin vielä vuonna 1993, että pankit joutuvat kohtaamaan ns. kolmannen luottotappioaallon. Ensimmäinen aalto vuosina 1991–1992 seurasi kiinteistöyhtiöiden tappioista, toinen aalto vuosina 1992–1993 johtui yritysten konkurseista. Kolmannen luottotappioaallon uskottiin tulevan kotitaloussektorista laman myötä. Näin ei kuitenkaan tapahtunut ja kotitalouksien luottotappiot ovat pysyneet alle 10 prosentissa kaikista luottotappioista.

Pankkien tuloskehityksen arvioidaan pysyvän hyvänä vuosina 1994–1995. Tuotot tuskin kasvavat ainakaan paljoa vuoden 1993 tasosta, joka oli kaikkien aikojen korkein. Korkotason tuntuva lasku voisi kuitenkin nostaa tuottoja tältä ennätystasolta. Luottotappioiden odotetaan vähentyvän edelleen.

Merkittävin uhka pankkien hyvälle tuloskehitykselle tulee pankkien suurten kiinteäkorkoisten obligaatio-sijoitusten kautta. Tätä tarkastellaan seuraavassa yksityiskohtaisesti.

3.2 Suurimpien pankkikonsernien obligaatio-sijoitukset

Ruotsin pankeilla oli 30.6.1994 yhteensä noin 340 miljardin sijoitukset korollisiin arvopapereihin. Sijoitusten määrä on kasvanut edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta noin 100 miljardia. Edellisenä vuonna pankit tekivät näistä sijoituksista suuret voitot (yli 3 mrd. kruunua) korkotason laskiessa. Ruotsissa on arvioitu, että pankkien arvopaperisalkun arvo olisi laskenut vuoden 1994 alusta runsaat 10 miljardia kruunua.

Vuoden 1994 ensimmäisen puoliskon liikevoitossa (noin 8 mrd. SEK) ei ole vielä obligaatio-salkun arvonalennusten vaikutusta, koska välitilinpäätökset saadaan tehdä hankintahintoihin. Vuoden lopun tilinpäätökseen arvonalennukset kuitenkin

vaikuttavat. Jos pankkikonsernien liikevoitto olisi vuodelta 1994 noin 15 miljardia kruunua ilman obligaationsijoitusten vaikutusta, niin pääomatappiot saattaisivat "syödä" lähes koko voiton. Toisaalta pitkä markkinakorko on alentunut jo hiukan 30.6. jälkeen. Uuden hallituksen finanssipolitiikalla on keskeinen vaikutus pitkään korkoon. Pitkän koron alentuminen nostaisi merkittävästi obligaationsijoitusten arvoa ennen vuoden 1994 loppua.

Taulukossa 12 esitetään pankkikohtaista tietoa obligaationsalkuista ja tuloksesta 30.6.1994.

Taulukko 12. Suurimpien pankkien obligaationsalkut ja tulokset 30.6.1993 ja 30.6.1994 (suluissa tilanne 30.6.1993), mrd. kruunua

	SHB	SEB	Nord- banken	Spar- banken	Förenings- banken
Korolliset saatavat	105.2 (59.8)	73.1 (69.9)	93.9 (82.8)	50.6 (40.3)	16.8 (8.5)
Siitä investointisalkku	70.0	64.0	47.0	26.0	10.0
Investointisalkun yliarvostus 1.1.1994	0.4	0.6	1.3	0.6	0.1
Aliarvostus 30.6.1994 ¹⁾	2.7	0.6	1.9	0.3	0.4
Muutos 1.1.-30.6.1994 ¹⁾	-3.1	-1.2	-3.1	-0.9	-0.5
Muutos prosenttia investointisalkusta	4.4	1.9	6.6	3.5	5.0
Liikevoitto 1.1.-30.6.1994	2.3 (0.8)	2.2 (-0.3)	2.5 (2.0)	1.7 (-1.6)	-0.6 (-1.1)

¹⁾ Yliarvostus (överbärde) tarkoittaa markkina- ja hankintahintaisen arvon erotusta. Vastaavasti aliarvostus (undervärde) on hankinta- ja markkina-arvojen erotus.

Vuonna 1994 SE-Banken on supistanut voimakkaasti obligaationsijoituksiaan, mutta SHB on lisännyt niitä. Pankkien obligaationsalkun kasvu viime vuodesta on johtunut pääasiassa siitä, että pankkien vakavaraisuus on parantunut ja talletukset ovat kasvaneet, mutta luottojen kysyntä on ollut vähäistä. Ylimääräinen likviditeetti on sijoitettu arvopapereihin.

Pankkien korollisten arvopapereiden salkku (yhteensä noin 340 mrd. SEK) jakaantuu seuraavasti:

- trading-portfolio noin 120 mrd. kruunua
- sijoitus-portfolio noin 220 mrd. kruunua

Trading-salkun voitot ja tappiot vaikuttavat tulokseen kaiken aikaa, joten niiden vaikutus on myös otettu huomioon liikevoitossa 30.6.1994. Trading salkun tuotot ovat korkokatteessa.

Investointisalkun sijoitukset ovat periaatteessa pitkäaikaisia. Niillä ei käydä kauppaa kaiken aikaa. Likviditeettitilanteen kiristyminen voi kuitenkin pakottaa pankin myymään obligaatioita ennen määräaikaa. Aliarvostus eli realisoitumaton pääomatappio ei vaikuta välitilinpäätöksen tulokseen.³ Jos kuitenkin aliarvostus ylittää välitilinpäätöksen liikevoiton, niiden erotuksella pienennetään omaa pääomaa, joten vakavaraisuus alenee. Handelsbanken (SHB) on ainoa pankki, jolle näin on käynyt (taulukko 12). Sillä oli aliarvostus noin 400 milj. kruunua yli liikevoiton. Vuositilinpäätös tehdään sekä trading- että sijoitussalkun osalta alimman arvon periaatteella. Trading salkun realisoitumaton tappio vaikuttaa tulokseen. Jos sijoitussalkun markkina-arvo on alempi kuin hankinta-arvo, käytetään ns. arvonsopeutustiliä (värdejusteringskonto). Sille kirjataan aliarvostus. Kyseessä on ns. veroton varaus (obeskattade reserver). Jos varaus ei riitä, vaikuttaa aliarvostus tuloksen järjestelyerään (bokslutsdispositioner).

Ruotsissa on pohdittu sitä, miten pankkien obligaatiosijoitukset vaikuttavat tulokseen koko vuodelta 1994. Toistaiseksi markkinoiden näkemys on ollut varsin pessimistinen, koska 1.9.1994 pankkien markkina-arvo pörssissä oli alentunut selvästi vuoden alun jälkeen. Esimerkiksi SE-Banken oli kadottanut pörssiarvostaan noin 5.5 ja SHB noin 3.9 miljardia kruunua.

3.3 Vakavaraisuus

Pankkien vakavaraisuus on esitetty taulukossa 13.

Taulukko 13. Pankkien vakavaraisuus, %

	Vakavaraisuus		Ensisijaisen pääoman vakavaraisuus	
	31.12.1993	30.6.1994	31.12.1993	30.6.1994
Pankkikonsernit	14.9	16.0	9.7	10.6
5 suurinta konsernia	11.2	11.9	6.8	7.3
SHB		12.5		
SEB		13.9		
Nordbanken		10.6		
Sparbanken		10.8		
Föreningsbanken		10.3		
Liikepankit	14.9	16.1		
Säästöpankit (noin 90)	14.8	14.6		

³ Yliarvostus (överbärde) tarkoittaa markkina- ja hankintahintaisen arvon erotusta. Vastaavasti aliarvostus (undervärde) on hankinta- ja markkina-arvojen erotus.

Pankkien vakavaraisuus on parantunut, koska luottokanta on pienentynyt ja vastaavasti vähemmän riskipitoisten valtion ja asuntoluottolaitosten obligaatioiden osuus taseesta on kasvanut. Ruotsin pankkien vakavaraisuus on nyt erittäin hyvä. Vakavaraisuuden ylitys yli 8 prosentin tason mahdollistaisi jopa noin 300 miljardin lisäyksen pankkien luottokannassa riskipitoisiin (50-100 prosentin riskiluokka) kohteisiin. On kuitenkin syytä muistaa, että Nordbankenista ja Gotasta siirrettiin vuosina 1991-1993 noin 100 miljardin arvosta huonoja luottoja ja muuta omaisuutta ns. roskapankkeihin (Securum ja Retriva).

Pankkien vakavaraisuus on parantunut myös siksi, että useat suuret pankit (SEB, SHB, Sparbanken, Föreningsbanken) ovat pystyneet hankkimaan uutta osakepääomaa syksyn 1993 jälkeen yhteensä noin 14 miljardia kruunua.

3.4 Havaintoja Ruotsin pankkisektorista

3.4.1 Pankkikriisin tilanne

Ruotsin pankkikriisi on kestänyt ajan 1991-1993. Kriisi on päättymässä odotettua nopeammin.

Joulukuussa 1992 riksdagen antoi takuun pankkien ja eräiden muiden luottolaitosten sitoumuksille paitsi omalle pääomalle. Pankkitukivirasto (bankstödsnämnden) perustettiin keväällä 1993. Aiemmin Ruotsin valtiovarainministeriö hoiti pankkikriisiä. Sen toimesta annettiin 1991-1993 tukea Nordbankenille ja joillekin säästöpankeille. Alkuvuodesta 1993 myös SE-Banken, Sparbanken Sverige ja Föreningsbanken ilmoittivat tuen tarpeesta. Loppuvuodesta ne peruivat ilmoituksen, koska tulokset paranivat vuoden 1993 aikana ja lisäksi ne saivat uutta osakepääomaa.

Valtion pankkituki onkin keskittynyt Ruotsissa harvoihin pankkeihin toisin kuin Norjassa ja Suomessa.

Valtion tuen kokonaismäärä oli ajalla 1991-1993 90.5 miljardia SEK:ä. Siitä on maksettu 65 miljardia. Vuoden 1993 aikana uutta tukea myönnettiin 67.8 mrd. SEK:ä ja maksettiin 47.8 SEK:ä.

Taulukossa 14 on esitetty pankkituki pankeittain.

Taulukko 14. Valtion pankkituki pankeittain, mrd. kruunua

	Koko tuki	Maksettu tuki
Första Sparbanken/Sparbanken Sverige	6.5	1.0
Nordbanken/Securum	51.2	40.2
Gota/Retriva	30.3	23.8
Föreningsbanken	2.5	0

Föreningsbankenin tuki oli tappioiden takauksen muodossa. Se myönnettiin pankin uuden osakeannin yhteydessä. Tuki astuu voimaan, jos pankin vakavaraisuus laskee alle 9 prosentin.

Nordbankenin huonoja luottoja ja muuta omaisuutta siirrettiin noin 67 mrd. kruunua Securumiin ja Gotalta noin 38 miljardia Retrivaan. Muut pankit ovat kritisoineet Securumiin siirrettyjen luottojen suurta määrää. Niiden mielestä Nordbankenin järjestämättömien luottojen osuus luottokannasta laskee liian alas (vuonna 1993 noin 2 %). Pankki sai tästä liian suuren kilpailuedun. Pankkituen siis katsottiin vääristäneen kilpailua.

Kriisin kuluessa pankeille tuli noin 100 miljardin kruunun arvosta kiinteistöjä konkurssien ja takausten myötä.

Alkuvuodesta 1994 hallitus ehdotti, että Nordbanken, Gota, Securum ja Retriva fuusioitaisiin holdingyhtiöksi, joka olisi helpompi myydä ja hallinnoida kuin erilliset yksiköt. Finansinspektionen ei kuitenkaan hyväksynyt tätä ehdotusta. Äskettäin hallitus on ehdottanut, että Securum ja Retriva fuusioitaisiin. Ehdotus on parhaillaan Finansinspektionin käsittelyssä. Näyttää siltä, että ehdotus voisi toteutua aikaisintaan ensi vuonna. Molemmat "roskapankit" ovat päässeet toiminnassaan niin hyvään vauhtiin ja hyviin tuloksiin, että fuusiolla ei haluta häiritä niiden työtä. Fuusio on ehkä perusteltu siinä vaiheessa, kun molempien tase on supistunut pieneksi. Tällöin yhteistoiminnasta voisi olla hyötyä.

Ruotsin edellinen hallitus yritti pitää kiirettä Nordbankenin/Gotan yksityistämisesä, mutta se ei onnistunut. Näyttääkin siltä, että yksityistäminen siirtyy ainakin ensi vuoteen. Credit Suisse First Boston hoitaa yksityistämisen.

Securumin alasajo on onnistunut paljon odotettua nopeammassa aikataulussa. Sen luottokanta on supistunut 43 miljardista noin 15 miljardiin. Vuodelta 1993 Securum teki suuren tappion (noin 16 mrd. SEK), jolloin valtion pääomasijoituksesta meni runsaat 10 miljardia tappioiden kattamiseen. Securum on onnistunut hyvin osakkeiden ja kiinteistöjen myynissä ja luottojen sekä vakuuksien perimisestä ja sen tulos on ollut voitollinen kuluvan vuoden aikana. Pankin omat pääomat ovat taas yli 10 mrd. kruunua. Liitteessä 10 on esitetty Securumin ja Retrivan omaisuus.

Ruotsissa on epävirallisesti arvioitu, että Nordbankenin/Gotan myynnistä saataisiin 10–15 miljardia ja Securum sekä Retriva pystyisivät maksamaan suuren osan valtion sijoitusta takaisin. Tällöin huomattava osa eli noin 20–30 miljardia kruunua valtion maksamasta pankkituesta (65 mrd. SEK) saataisiin takaisin. Valtion tappioksi jäisi siten noin 35–45 miljardia kruunua. Se on noin kolme prosenttia vuoden 1993 BKT:sta.

Ruotsissa on keskusteltu valtiopäivien antaman yleisen pankkitakuun poistamisesta. Asia tulee esille ensi vuoden aikana. Ensin on saatava valmiiksi uusi talletusten suojalaki EU:n direktiivien mukaisesti.

Kansainväliset konsulttiyritykset ovat saaneet suuret tulot pankkikriisin selvittelystä. On arvioitu, että niille on maksettu vuosina 1991–1994 yhteensä noin 119 milj. kruunua (mm. Arthur Andersen, KPMG Bohlins, CS First Boston, Mackinsey jne.).

3.4.2 Kilpailu ja uudet pankit pankkisektorilla

Pankkien korkomarginaali oli vuosina 1991–1993 erittäin suuri (6.5–7.5 prosenttiyksikköä). Nyt se on alentunut noin 6 prosenttiin. Onkin odotettavissa, että korkomarginaali laskee edelleen kilpailun kiristytessä.

Ruotsin pankkisektori on varsin keskittynyt ja oligopolistinen luonteeltaan. Jatkossa kilpailu lisääntyy usealta taholta, joita ovat

- muut luottolaitokset (bostadsinstituten, finansbolag, andra mellanhandsinstitut)
- ulkomaiset pankit
- uudet niche-pankit
- muut kuin rahoituslaitokset

Ulkomaisten pankkien merkitys on edelleen varsin pieni, mutta on odotettavissa, että ulkomaisia sivukonttoreita tulee lisää.

Uusia pieniä pankkeja on perusteilla runsaasti. Toimiluvan ovat jo saaneet Postgirot, Ikanobanken ja Skandiabanken. Bohusbanken on muuttunut Wasabankeniksi (Wasa on vakuutusyhtiö). Lupahakemus (oktroj) on käsittelyssä kahden pankin osalta, jotka ovat Trygg-Hansa ja Hagströmer & Qviberg. Lupahakemuksen jättämistä ovat harkitsemassa ICA, HSB, KF ja Stadshypotek. Useita muita hakemuksia lienee valmisteilla. Uudet pankit pyrkivät keskittymään ns. niche-alueille ja yksityisasiakkaisiin tai pieniin yrityksiin.

Ruotsalaiset pankit ja erityisesti SE-Banken ja Handelsbanken ovat aloittaneet voimakkaan etabloitumisen pohjoismaiden markkinoille. Molemmilla on konttoreita Norjassa ja Suomessa. SHB:llä on jo noin 10 konttoria Norjassa.

Ruotsin pankkien tulevaisuudennäkymät ovat nyt varsin hyvät. Kilpailun kiristyminen pakottaa pankit kuitenkin jatkuvasti tehostamaan toimintoja. Vuoden 1994 tapahtumat ovat osoittaneet riskien lisääntyvän. Korkoriskillä on jatkossa suuri merkitys sekä korkokatteeseen että obligaatioiden arvoon. Ruotsin pankkien derivatiivisalkut ovat kasvaneet voimakkaasti. SE-Bankenilla derivatiivien alla oleva omaisuus oli kesällä noin 5-kertaa ja SHB:llä noin 3.3 kertaa taseen suuruinen. Valtaosa pankkien derivatiiveja on valuuttatermiineissä ja korkoswapeissa (noin 83 %).

4 Tanskan pankkisektorin tilanne 30.6.1994

4.1 Tuloskehitys

Tanskan pankkisektoria ei ole kohdannut sellainen syvälinen kriisi, joka on vallinnut muissa pohjoismaissa. Tanskan pankkien tuloskehitys on ollut kuitenkin heikko vuosina 1991–1992. Vuonna 1993 Tanskan pankit olivat varsin voitollisia.

Tanska on välttänyt pankkikriisin, vaikka talouden kehitys oli varsin epäsuotuisaa vuosina 1987–1992. Tällöin Tanskan taloutta saneerattiin erityisesti, jotta julkinen ja ulkomainen velka saataisiin supistumaan. BKT:n kasvu oli näinä vuosina vain noin 1.5 %/vuosi. Työttömyysaste kohosi 8 prosentista 12 prosenttiin.

Luottojen lisäys oli hitaan BKT:n kasvun vuosina vain 7–8 prosenttia vuodessa. Muissa pohjoismaissa kasvu oli noin kaksinkertainen.

Tanskan pankkien tappiolliset tulokset 1991–1992 johtuvatkin lähinnä talouden taantumasta eikä pankkien tekemistä virheistä tai talouspolitiikan ja pankkivalvonnan epäonnistumisesta kuten Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa.

Tanskassa pankkien liikevoiton vaihtelut ovat suuria. Tämä on seurausta siitä, että arvopaperisijoitukset sekä trading-salkun että myös sijoitussalkun osalta arvostetaan markkinahintaan. Käytäntöä noudatetaan myös välitilin päätöksessä, joka tehdään vain vuoden puolivälissä (30.6.94 viimeksi). Muissa pohjoismaissa vain trading-salkku arvostetaan koko ajan markkinahintaan (ks. edellä Ruotsin tilanne).

Taulukossa 15 on esitetty Tanskan pankkien tuloskehitys ajalla 1990–1993 (emopankin osalta).

Taulukko 15. Tanskan pankkien tuloskehitys vuosina 1990–1993, mrd. kruunua

	1990	1991	1992	1993
Korkokate	28.3	29.3	34.5	33.2
Muut tuotot	4.0	5.7	-3.0	13.1
Muut kulut	22.2	25.1	24.8	23.8
Luottotappiot	11.4	13.6	15.8	15.1
Liikevoitto	10.1	-0.3	-10.5	6.8

Vuonna 1993 pankkien tuotot kasvoivat voimakkaasti ja erityisesti muiden tuottojen osalta. Pitkän koron lasku sai aikaan suuret pääomavoitot kiinteäkorkoisista obligaatioista. Luottotappiot olivat kuitenkin lähes vuoden 1992 tasolla.

Taulukossa 16 esitetään viiden suuren pankin tulokset ja vakavaraisuus vuosilta 1992 ja 1993.

Taulukko 16. **Viiden suuren pankin tulokset ja vakavaraisuus vuosina 1992-1993, mrd. kruunua**

	Den Danske Bank		Unibank		Bikuben		Jyske Bank		Girobank	
	1992	1993	1992	1993	1992	1993	1992	1993	1992	1993
Nettokorot	9.7	10.7	8.9	9.0	3.9	4.2	1.6	2.0	2.2	2.4
Luottotappiot	2.9	2.8	6.3	3.4	1.8	2.7	1.2	0.8	0.04	0.1
Liikevoitto	-1.7	2.4	-4.7	0.9	-1.2	0.2	-0.9	0.4	0.05	0.4
Vakavaraisuus	11.0	12.6	11.6	11.8	11.9	11.2	10.9	11.9	28.6	23.8

Viidellä suurimmalla pankilla luottotappiot supistuivat vuoden 1992 12.2 mrd. kruunusta 10.4 mrd. kruunuun vuonna 1993. Luottotappiot olivat luottokannasta 2.5 prosenttia molempina vuosina. Unibank teki vuonna 1992 tavallista suuremmat luottotappiot.

Pankkien tulokset ovat huonontuneet selvästi vuoden 1994 alkupuoliskolla, vaikka korkokate on parantunut ja luottotappiot ovat supistuneet selvästi. Helmikuussa alkanut pitkien korkojen nousu on aiheuttanut pankkien obligaatiosalkun arvon alenemisen.

Taulukossa 17 esitetään emopankkien tuloskehitys ajalla 1991-1994 vuoden alkupuoliskon osalta.

Taulukko 17. **Pankkien tuloskehitys vuosien 1991-1994 ensimmäisellä puoliskolla, liikepankit ja suuret säästöpankit (yhteensä 115), mrd. kruunua**

	1991 (30.6.)	1992 (30.6.)	1993 (30.6.)	1994 (30.6.)
Nettokorot ¹⁾	15.8	17.3	18.5	19.3
Valuuttojen ja arvopapereiden kurssimuutos	4.2	-0.9	5.8	-3.6
Muut kulut	9.9	10.8	10.2	10.3
Luottotappiot	5.3	6.1	8.6	4.1
Tulos	3.6	-2.8	3.7	-0.7

¹⁾ Nettokorot sisältää muita tuottoja.

Pankkien tulos on ollut tappiollinen kuluvan vuoden alkupuoliskolla. Tuloksen muutos edellisen vuoden vastaavasta ajasta on peräti 9.4 miljardia kruunua huonompaan suuntaan. Muut kulut ovat kasvaneet lievästi. Suurilla pankkikonserneilla tuloskehitys

on varsin samanlainen emopankkien kanssa, mutta niillä muut kulut ovat edelleen laskeneet 2 %.

Taulukko 18. Pankkien tuloskehitys vuosien 1993 ja 1994 ensimmäisellä puoliskolla (noin 115 pankkia), mrd. kruunua

	Kaikki pankit (noin 115)			Suuret pankkikonsernit		
	1994	1993	%-muutos	1994	1993	%-muutos
Nettokorot	15.2	15.8	-4.0	13.7	14.3	-4.0
Nettokorot ja muita tuottoja	19.3	18.5	4.0	17.2	16.9	2.0
Valuutan ja arvopapereiden kurssimuutos	-3.6	5.8	-	-2.6	6.0	-
- siitä obligaatiot	-8.7	7.4	-	-7.5	7.3	-
Nettotuotot yhteensä	16.2	24.8	-35.0	15.2	23.5	-36.1
Muut kulut	10.3	10.2	1.0	9.1	9.3	-2.0
Luottotappiot	4.1	8.6	-52.2	3.8	7.9	-51.4
Tulos	-0.65	3.7	-	-0.6	3.3	

Pankkien tase on kasvanut alkuvuonna noin 3 %, mutta luotot ovat edelleen supistuneet noin 5 %. Talletukset ovat kasvaneet selvästi (noin 5 %). Luottojen kysyntä on ollut yllättävän vähäistä, vaikka talouden BKT kasvaa noin 4 %:n vuosivauhdilla. Yritysten hyvä voittokehitys on osasyynä luottojen vähäiseen kysyntään. Erityisesti ovat supistuneet valuuttaluotot, mutta kruunumääräiset luotot ovat jo kasvaneet. Reaaliluottolaitosten (mortgages) luotot ovat kasvaneet.

4.2 Vakavaraisuus

Tanskan pankkien vakavaraisuus on ollut perinteisesti hyvä ja korkeampi kuin muissa pohjoismaissa. Tanskassa on myös vaadittu eurooppalaista tasoa korkeampaa vakavaraisuutta.

Pankkien (otos 115 pankkia) vakavaraisuus kasvoi 11.6 prosentista (30.6.1993) 13.5 prosenttiin (30.6.1994), vaikka tuloskehitys oli tappiollinen. Vakavaraisuuden kohentuminen oli seurausta luottojen supistumisesta ja valtion obligaatiosijoitusten kasvusta sekä oman pääoman lisäyksestä.

Tanskan koko pankkisektorin vakavaraisuus oli vuosina 1991–1993 seuraava:

1991	11.7 %
1992	12.3 %
1993	12.5 %

Tanskassa vaaditaan pankeilta edelleenkin parempaa vakavaraisuutta kuin BIS:n ja EU:n 8 prosentin minimitaso. Siirtymäajalta vaaditaan 10 % (1991-1992), 9 % (1993-1994) ja 8 % vuodesta 1995. Tanskan luottolaitoslaki edellyttää kuitenkin myös vuoden 1995 jälkeen 10 prosentin vakavaraisuutta, mikäli pankki käyttää yhtään vastuudebentuurityypistä pääomaa. Siis 8 prosentin minimitaso edellyttää vain ydinpääoman (Tier 1) ja muun toissijaisen pääoman (Tier 2) käyttöä.

4.3 Havaintoja Tanskan pankkisektorista

Tanskassa ei siis syntynyt yleistä pankkikriisiä. Valtion ei ole tarvinnut näin ollen antaa yleistä takuuta pankeille. Tanskassa on ollut EU:n tyyppinen talletussuoja vuodesta 1988 lukien. Vain osa talletuksista on suojattu pankin joutuessa konkurssiin. Käytännössä kaikki talletukset on toistaiseksi suojattu.

Tanskassa on paljon pieniä ja keskisuuria liikepankkeja (noin 70). Niistä muutamilla on ollut ongelmia 1980-luvulla ja parin viime vuoden aikana.

Julkinen valta ja lähinnä Tanskan keskuspankki on joutunut antamaan tukea joko takauksen tai lainojen muodossa. Vuosina 1992 ja 1993 tuettiin Varde Bankia ja Himmerlandsbankkia seuraavasti (milj. kruunua):

		Keskuspankin takaus	Keskuspankin laina valtion takauksella
1992	Varde Bank	250	
1993	Varde Bank		3 850
	Himmerlandsbanken	90	

Tanskassa pienten ja keskisuurten pankkien kriisit on ratkaistu joko fuusioimalla ongelmapankki johonkin toiseen pankkiin tai alasajamalla ko. pankki. Himmerlandsbanken fuusioitiin Sparekassen Nordjyllandiin. Osa pankista päästettiin kuitenkin konkurssiin.

Tanskan talletussuojalakeja muutettiin vuonna 1993 siten, että ko. rahasto voi jatkossa myöntää lainaa tai takauksia pankin alasajon tai fuusion yhteydessä.

Varde Bank oli Tanskan 12. suurin pankki. Se yritettiin ensin pelastaa takauksilla, mikä ei kuitenkaan onnistunut. Pankki päätettiin lopettaa hallitusti, mitä varten keskuspankki myönsi sille likviditeettiluottoa. Osa pankin taseesta siirrettiin Sydbank Sønderjyllandiin ja osa päästettiin konkurssiin.

Vuonna 1993 Färsaarten pankeja ajautui suuriin ongelmiin saaren talouden joutuessa taantumaan (Føroya Banken ja Sjøvinnubanken). Tanskan valtio tuki näiden pankkien ongelmien ratkaisemisessa ja suojasi tallettajien varat. Pieni liikepankki Fossbank päästettiin konkurssiin 30.11.1993.

Talouden taantuma ja kilpailun lisääntyminen ovat ravistelleet myös Tanskan pankkisektoria 1990-luvulla. Pankkien lukumäärä on supistunut vuoden 1987 230:stä 206:een vuonna 1993. Liikepankkeja on noin 75 ja säästöpankkeja (sparekassen) noin 130. Useat suuret säästöpankit ovat muuttuneet liikepankeiksi.

Tanskan pankkisektorin suurin fuusio tapahtui vuonna 1989, kun Handelsbanken ja Den Danske Bank fuusioituivat Den Danske Bankiksi. Pankki on Tanskan suurin ja sen tase oli 356 mrd. kruunua 31.12.1993. Toiseksi suurimman pankin Unibankin tase oli 242 mrd. kruunua.

Girobank muodostettiin 1.6.1991 Postisiirrosta (Postgiro). Se on liikepankki ja välittää valtion maksuja sekä keskittyy yksityisasiakkaisiin. Girobankilla on suunnitelmia laajentaa toiminta pk-yrityksiin.

Tanskan pankkien korkomarginaali on ollut selvästi alempi kuin muissa pohjoismaissa (noin 4 prosenttiyksikköä). Pankit ovat pyrkineet vähentämään konttoreita ja henkilöstöä. Konttoreita oli 3 440 vuonna 1987 ja enää 2 340 vuonna 1993. Henkilöstöä oli 51 800 vuonna 1987 ja 45 400 vuonna 1993. Huolimatta konttoreiden ja henkilöstön lukumäärien suuresta supistumisesta muut kulut eivät juuri ole vähentyneet vuoden 1990 jälkeen ja ne kasvoivat vuoden 1994 alkupuolella.

Vuoden 1994 alusta pankit ovat saaneet hankkia omistukseensa tytäryrityksenä asuntoluottolaitoksia (reakkreditinstituter). Useat pankit ovat ostaneet tai perustaneet tällaisia. Tanskan suuret pankit ovat myös hankkiutuneet kasvavassa määrin vakuutusyhtiöiden omistajiksi.

Tanska lienee maailman ensimmäinen maa, jossa on säädetty home-banking laki. Laki säätelee puhelinpankkitoimintaa.

5 Islannin pankkisektorin tilanne 30.4.1994

5.1 Tuloskehitys

Islannin pankkisektori on kehittynyt, kuten Tanskankin pankit, huomattavasti vakaammin kuin Norjan, Ruotsin ja Suomen, vaikka maalla on ollut taloudellisia ongelmia ja BKT oli vuonna 1993 vuoden 1990 tason alapuolella. BKT:n muutos on ollut seuraava:

1990	0.5 %
1991	1.0 %
1992	-3.4 %
1993	0.8 %

Vuonna 1994 kasvu on ollut edelleen hidasta. Vuonna 1992 Islannin pankeilla oli suuret tappiot. Valtio on joutunut antamaan pankkitukea.

Taulukossa 19 on esitetty liike- ja säästöpankkien tuloskehitys vuosina 1992-1993.

Taulukko 19. **Islannin liike- ja säästöpankkien tuloskehitys vuosina 1992-1993, mrd. kruunua**

	1992	1993
Korkotulot	24.8	26.7
Korkomenot	14.6	15.4
Nettokorot	10.2	11.3
Muut tulot	6.3	6.5
Tulot yhteensä	16.5	17.8
Muut kulut	12.4	11.5
Nettotulot	4.1	6.3
Luottotappiot	6.6	6.1
Tulos	-2.5	0.2
Tulos verojen jälkeen	-2.8	-0.2

Islannin pankkien tulos on parantunut jonkin verran vuonna 1993. Säästöpankkien tulos oli positiivinen ja liikepankkien lievästi tappiollinen. Osa säästöpankeista oli tappiollisia. Liikepankeista voitollisia olivat Búnadarbanki (voitto 49 milj. kruunua)

ja Landsbanki (voitto 43 milj. kruunua). Islandsbanki oli tappiollinen (tappio 654 milj. kruunua).

Korkokatteen suhde taseeseen on Islannissa noin 4 % eli korkeampi kuin muissa pohjoismaissa. Suhde on ollut aleneva 1980-luvun puolivälin jälkeen (5.2 % vuonna 1985). Myös muiden tuottojen osuus on korkea (noin 2.5 %) ja se on kasvanut trendinomaisesti (osuus oli 1.9 % vuonna 1985 ja 2.6 % vuonna 1993). Muiden kulujen osuus on ollut laskussa (5.6 % vuonna 1985 ja 4.7 % vuonna 1993). Luottotappioiden suhde taseeseen on ollut vuosina 1990–1993 seuraava:

1990	1.3 %
1991	1.1 %
1992	3.0 %
1993	2.4 %

Liikevoitto suhteessa taseeseen on kehittynyt seuraavasti:

1990	0.6 %
1991	0.4 %
1992	-1.3 %
1993	0.1 %

Islannin pankit ovat tehneet runsaasti varauksia kattaakseen tulevat luottotappiot.

Taulukko 20. Islannin pankkien luottotappiovaraukset ja toteutuneet luottotappiot, mrd. kruunua

	Varaukset yhteensä (vuoden alussa)	Lisäys	Luottotappiot	Varaukset yhteensä (vuoden lopussa)
1989	2.3	1.9	1.1	3.1
1990	3.1	2.6	0.4	5.3
1991	5.3	2.5	2.1	5.7
1992	5.7	7.2	3.0	9.8
1993	9.8	6.1	5.2	10.7

Islannin pankit julkistavat välitilinpäätökset kolmannesvuosittain kuten Suomessa eli 30.4. ja 31.8. sekä 31.12. Seuraavassa esitetään suhteessa taseeseen tuloskehityksen pääpiirteet.

Taulukko 21. **Islannin pankkien tuloskehitys suhteessa taseeseen 31.12.1993 ja 30.4.1994, %**

	31.12.1993	30.4.1994
Nettokorot	4.5	4.0
Muut tuotot	2.6	2.6
Muut kulut	4.7	4.6
Luottotappiot	2.4	1.8
Liikevoitto	0.1	0.2

Tuloskehitys on ollut hieman paraneva, vaikka suhteellinen korkokate on alentunut. Pankkien tase ja luotot yleisölle ovat kasvaneet sekä 1992 että 1993.

5.2 Vakavaraisuus

Islannin pankkien vakavaraisuus on pysynyt varsin hyvänä, vaikka tuloskehitys on ollut heikko viime vuosina. Toisaalta suuria luottotappioita on tullut vain vuonna 1992.

Taulukko 22. **Islannin pankkien vakavaraisuus BIS:n määritelmän mukaisesti ja ilman valtion tukea (ks. taulukko 23), %**

	Liikepankit	Säästöpankit	Kaikki pankit
1991	9.0	16.6	10.1
1992	7.7	16.6	8.9
1993	9.6	16.5	10.7
1994 (30.4)	-	-	10.7

Pankkien pääoma on lähes kokonaan ensisijaista pääomaa (Tier 1) ja niillä onkin paljon korotusvaraa toissijaisessa pääomassa (Tier 2).

Taulukossa 23 on esitetty vakavaraisuus erikseen liikepankeille ja säästöpankeille.

Taulukko 23. Liike- ja säästöpankkien vakavaraisuus 1992–1993, %

	1992	1993
Landsbanki Islands	9.4 (5.5)	9.1
Islandsbanki hf.	10.0	10.3
Búnadarbanki Islands	10.0	9.8
Liikepankit yhteensä	9.7 (7.7)	9.6
Säästöpankit	16.5	16.5
Kaikki pankit	10.6 (8.9)	10.6

Suluissa on esitetty vakavaraisuus ilman valtion tukea Landsbankille.

5.3 Havaintoja Islannin pankkisektorista

Islannissakin valtio on joutunut myöntämään tukea yhdelle liikepankille (Landsbanki). Tukea on annettu ajalla 1989–1993. Valtion tuki oli 2 mrd. kruunua, keskuspankin laina 1.2 mrd. kruunua ja liikepankkien vakuusrahaston laina 1 mrd. kruunua. Vuoden 1992 BKT:stä tuki oli yhteensä 1.1 % eli paljon pienempi kuin Norjassa, Ruotsissa tai Suomessa. Säästöpankeille ei ole tarvinnut myöntää tukea.

Myös Islannin pankkisektorissa on kilpailu lisääntynyt rahoitusmarkkinoiden liberalisoiduttua. Kuten edellä todettiin korkomarginaali on kaventunut trendinomaisesti. Muut kulut suhteessa taseeseen ovat olleet noin kaksinkertaiset muihin pohjoismaihin verrattuna. Pankit ovat pyrkineet karsimaan kulujaan vähentämällä henkilöstön ja konttoreiden lukumäärää. Konttoreita oli 181 vuonna 1987 ja 174 vuonna 1993. Henkilöstöä oli samoina ajankohtina 3 014 ja 2 574. Absoluuttisesti (kr.) kulut ovat supistuneet vain vähän.

6 Suomen pankkisektorin tilanne 31.8.1994

Suomen pankkisektorin tilannetta käsitellään lyhyesti ja pääpiirteittäin, koska siitä on viime aikoina laadittu useita kirjoituksia eri julkaisuihin.⁴ Tässä on tarkoitus antaa lähinnä vertailupohjaa muihin pohjoismaihin nähden Suomen osalta.

Tuotot yhteensä (korkokate ja muut tuotot) ovat supistuneet noin seitsemän prosenttia. Toisaalta kulut ovat kasvaneet selvästi (noin 10 %) ja täten tulos ennen luotto- ja takaustappioita on supistunut huomattavasti (noin 44 %).

Luotto- ja takaustappiot ovat supistuneet jonkin verran (noin 13 %), joten käyttökatteen tappio ei ole kasvanut niin paljon kuin pelkästään tuotto- ja kulukehitys merkitsisi.

Taulukossa 24 on esitetty Suomen pankkien (pl. ulkomaiset pankit ja Siltapankki, tynkä-SSP/Arsenal) tuloskehitys ajalla 1.1–30.8. vuosien 1993 ja 1994 osalta.

Taulukko 24. Suomen pankkien (emot) tuloskehitys 1.1.–30.8. vuosina 1993–1994, mrd. markkaa

	30.8.1993	31.8.1994
Korkokate	7,3	7,4
Muut tuotot	7,1	6,0
Tuotot yhteensä	14,4	13,4
Muut kulut	9,2	10,4
Tulos ennen luotto- ja takaustappioita	5,2	3,0
Luotto- ja takaustappiot	7,5	6,3
Käyttökate	-2,3	-3,3

Pankkien korkokate on kasvanut hieman, vaikka korkotaso on noussut. Tämä johtuu järjestämättömien saamisten pienenemisestä. SSP:stä siirtyneet tase-erät ovat parantaneet korkokatetta joillakin pankeilla. Muiden kulujen kasvu selittyy pääosin SSP:n osien siirrosta tulleilla kuluilla (palkat ym.). Pankkiryhmiä välillä on eroja kehityksen suunnassa. Tappiot ovat pienentyneet SYP:llä ja SKOP:lla sekä kasvaneet KOP:lla ja osuuspankeilla. Käyttökate vaihtui jopa negatiiviseksi PSP:llä ja OKO:lla. Positiivinen käyttökate oli mm. ÅAB:lla, Interbankilla ja säästöpankeilla (ml. Aktia). Luotto- ja takaustappiot kasvoivat edellisestä vuodesta osuuspankeilla (pl. OKO) ja SYP:llä.

⁴ Ks. mm. H. Koskenkylä, Pohjoismaiden pankkien kriisi ja kehitysnäkymiä, *Markka & talous* 2/1994. P. Nyberg – V. Vihriälä, *The Finnish Banking Crisis and its Handling*, Bank of Finland Discussion papers 7/94 ja H. Koskenkylä – J. Vesala, *Suomen talletuspankit 1980–1993: kasvun ja kriisin vuodet*, Kansantaloudellinen aikakauskirja 2/1994.

Suomen pankkien tuloskehitys on ollut vuonna 1994 huomattavasti huonompi kuin Islannin, Norjan ja Ruotsin pankeilla. Tanskan pankkien tulos on heikentynyt poikkeuksellisista syistä ja tilapäisesti (ks. selostus edellä jaksossa 4). Luottotappiot ovat pienentyneet Suomen pankeilla huomattavasti hitaammin kuin muissa pohjoismaissa. Taloudellisen laman syvyys selittää pääosan eroista.

Suomen pankkien taseen ja luottojen kehitys esitetty taulukossa 25.

Taulukko 25. Suomen pankkien tase ja luotot, mrd. markkaa

	Tase	Luotot ¹⁾
1991	745.2	432.3
1992	752.9	413.2
1993	689.7	361.0
1994 (30.4.)	670.8	343.3
1994 (31.8.)	682.8	330.3

¹⁾ Luotot ei sisällä jvk-lainausta.

Pankkien tase ja luotot yleisölle ovat pienemmät kuin viime vuodenvaihteessa. Erityisen paljon ovat supistuneet luotot, mikä on seurausta luottojen vähäisestä kysynnästä, luottotappioista ja ehkä osin myös pankkien kiristyneistä luottoehdoista.

Taulukko 26. Vakavaraisuus konsernitason tasolla, %

	1993 (30.4.)	1994 (31.8.)
Unitas	11.2	10.8
KOP	9.3	9.2
PSP	11.2	10.7
OKO	16.1	16.2
SKOP	10.7	9.4
Säästöpankit (ml. Aktia)	12.8	12.4
Osuuspankit	11.0	11.1
Talletuspankit (yhteensä)	11.0	10.8

Pankkien vakavaraisuus on pysynyt hyvänä, vaikka lievää laskua on havaittavissa useimmilla pankeilla. Lähimpänä luottolaitoslain kahdeksan prosentin rajaa on KOP, jolla onkin meneillä osakepääoman korotus.

7 Yhteenveto pankkituesta pohjoismaissa

Pankkituen kehitys pohjoismaissa on ollut seuraava.

Taulukko 27. Pankkituki pohjoismaissa, 31.12.1993 tilanne, kansallisina valuuttoina

	Islanti	Norja	Ruotsi ¹⁾	Suomi ²⁾
Miljardia yksikköä (ISK, NOK, SEK, FIM)	4,2	31,0	87,5 (65,0)	71,5 (39,5)
Suhteessa BKT:een (1992 arvoon), %	1,1	4,5	6,2 (4,7)	14,7 (8,4)

¹⁾ Suluissa on esitetty maksettu tuki. Osa tuesta on Norjassa pankkien vakuusrahastojen tukea (noin 7 mrd. kruunua).

²⁾ Arsenalille myönnetty lisätuki nostaa tuen Suomessa yli 80 miljardin markan.

Tanskassa lähinnä keskuspankin antamaa tukea (likviditeettilainat) ei ole esitetty. Sen määrä on varsin pieni. Pankkituen määrä on suhteellisesti suurin Suomessa.

Taloudellisen laman syvyys Suomessa selittää pääosan tuen suuresta määrästä (ks. taulukko 28).

Taulukko 28. BKT:n kehitys pohjoismaissa, volyymin muutos %

	Islanti	Norja	Ruotsi	Suomi	Tanska
1990	0,5	1,7	1,4	0,0	2,0
1991	1,0	1,6	-1,1	-7,1	1,0
1992	-3,4	3,3	-1,9	-3,8	1,2
1993	0,8	2,5	-2,1	-2,6	0,8

Norjassa on siis arvioitu, että lähes kaikki valtion tuki saadaan korkoineen takaisin pankeilta (ks. luku 2). Suotuisassa tapauksessa valtio voisi tehdä voittoa pankkituella, jos pankkiosakkeiden hinta nousee riittävästi. Osakkeiden hinta oli syyskuussa vain noin neljännes huippuvuoden 1987 tasosta. Jo osakkeiden hinnan kaksinkertaistuminen tekisi valtion pankkitukisijoitukset tuottoisiksi. Kriisin pahimmassa vaiheessa (syksyllä 1991) pelättiin, että valtion tappiot nousisivat 30–35 miljardiin kruunuun.

Ruotsissa on epävirallisesti arvioitu, että valtion pankkitukea saataisiin takaisin 20–30 miljardia kruunua. Se tulisi pääosin Nordbanken/Gotan myynnistä (yksityistäminen) sekä Securumin ja Retrivan tuotoista. Valtion tappioksi jäisi siten 35–45 miljardia

kruunua, mikä olisi noin kolme prosenttia BKT:sta. Kriisin pahimmassa vaiheessa (1992) pelättiin, että tappiot voisivat olla lähes 100 miljardia kruunua.

Suomen pankkituki on kaikkiaan runsaat 80 miljardia markkaa, josta on maksettu noin 43 miljardia markkaa. Pankkituesta on saatu takaisin noin 11 miljardia (SSP:n myynti ja Suomen Pankin holding-yhtiöiden tuotot). Huomattava osa kokonaistuesta on takauksia ARSENALin rahoitukselle (28 mrd. markkaa). Valtio on sijoittanut omaa pääomaa ARENALiin 11 mrd. markkaa. Arsenalin tuki kokonaisuudessaan on siis 39 mrd. markkaa.

Valtion ja Suomen Pankin antamaa pankkitukea voidaan saada takaisin seuraavista kohteista:

- a) yleinen pääomatuki noin 8 mrd. markkaa vuodelta 1992
- b) SKOP:n osakkeiden myynti
- c) Suomen Pankin holding-yhtiöiden tuotot (Sponda ja Solidium)
- d) Arsenalin ja Siltapankin tuotot

Maksetusta noin 43 miljardin tuesta on siis saatu takaisin noin 11 mrd. markkaa eli maksettu nettotuki on 32 mrd. markkaa. Muu tuki on hieman yli 40 mrd. markkaa eli tukea on vielä saamatta noin 70 mrd. markkaa, josta huomattava osa on Arsenalin takauksia. Valtion vakuusrahastossa on arvioitu, että tuen lopulliset menetykset (kustannukset valtiolle) olisivat noin 45 mrd. markkaa, jolloin siis tuesta saataisiin vielä takaisin vajaan 30 mrd. markkaa. Menettävä tuki olisi noin kahdeksan prosenttia bruttokansantuotteesta.

Pankkituen jakautuminen eri pankkiryhmille eroaa Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa toisistaan. Norjassa pääosa valtion tuesta on mennyt liikepankeille ja vain pieni osa säästöpankeille. Myös Ruotsissa on valtaosa tuesta käytetty liikepankkien (Nordbanken, Gota) pelastamiseen konkurssilta. Suomessa suurin osa tuesta on käytetty säästöpankkisektoriin eli säästöpankkeihin lähinnä SSP:n kautta ja SKOP:iin. Myös STS:n tuki voidaan tavallaan lukea säästöpankkisektoriin, koska STS:n ongelmasijoitukset syntyivät pääosin sen ollessa vielä säästöpankki. Muut pankit ovat saaneet tukea lähinnä valtion pääomasijoituksen kautta yhteensä noin 6 mrd. markkaa. Valtion periaatteessa myöntämiä takauksia (3.7 mrd. markkaa) ei ole käytetty. Valtion pääomasijoitus maksetaan ilmeisesti takaisin, jolloin valtion tappioksi tulisi muilta pankeilta vain noin yksi miljardia markkaa korkotappioita vuosilta 1992-1994.

Taulukossa 29 on esitetty tämänhetkisiä ja osin epävirallisia arvioita pankkituen lopullisista kustannuksista Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa suhteessa BKT:een. Lisäksi on arvioitu pankkikriisin lopullisia voittajia ja häviäjiä.

Taulukko 29. Arvioita pankkituen lopullisista menetyksistä pohjoismaissa suhteessa BKT:een (tilanne alkusyksyllä 1994) sekä pankkikriisin voittajista ja häviäjistä

	Norja	Ruotsi	Suomi
Lopullisesti menetettävä tuki/BKT, %	0,5 tai 0,0 tai voittoa valtiolle	3	8
Häviäjät	Osakkeenomistajat, työpaikan menettäneet pankkitoimihenkilöt	Valtio/veronmaksajat, työpaikan menettäneet pankkitoimihenkilöt, osakkeenomistajat: menetetty osinkotuotto	Valtio ja SP/veronmaksajat, säästöpankkien omistajat (?), työpaikan menettäneet pankkitoimihenkilöt, osakkeenomistajat: menetetty osinkotuotto
Voittajat	Mahdollisesti valtio	-	-

Kaikissa pohjoismaissa uudet ja osin vanhat osakkeenomistajat osakkeiden tulevan arvonnousun kautta (osakkeita on voitu ostaa halvalla).

Kaikissa pohjoismaissa talous ja yhteiskunta, koska pankkisektori on rationalisoitu tehokkaaseen kuntoon; rationalisointi ja pankkisektorin koon pienentäminen olisi ollut joka tapauksessa edessä, nyt se tapahtui suuren kriisin kautta ja varsin nopeasti.

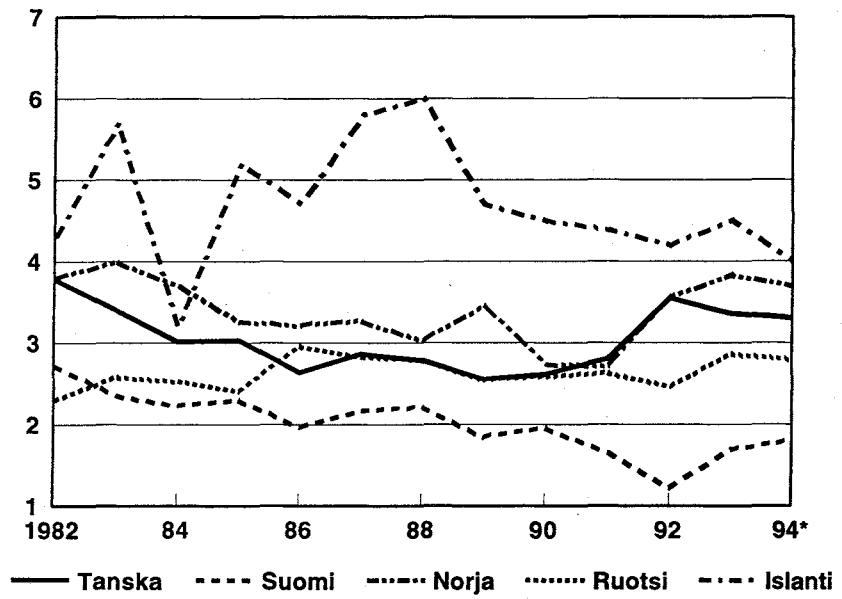
Tallettajat ja pankkien asiakkaat hyötyvät välillisesti, jos tehostunut pankkitoiminta tuottaa aiempaa parempia pankkipalveluja. Tallettajat eivät menettäneet varojaan missään pohjoismaassa.

Jokaisessa pohjoismaassa pankkituen takaisinsaantia edesauttaa suotuisa taloudellinen kehitys ja aleneva korkotaso. Korkotason laskulla olisi suuri merkitys. On arvioitu, että korkotason lasku yhdellä prosenttiyksiköllä parantaisi pankkien korkokatteen ja taseen suhdetta 0,15 prosenttiyksikköä. Aleneva korkotaso vaikuttaisi osakkeiden ja kiinteistöjen hintoja kohottavasti. Korkotaso voi laskea vain, jos valtion budjettipolitiikka on tiukkaa. Varsinkin Ruotsissa ja Suomessa valtion menojen nyt suunniteltua suurempi vähentäminen vaikuttaisi pitkään korkoon alentavasti. Tiukan finanssipolitiikan ja alenevan korkotason seurauksena takaisin saatavan pankkituen määrä voi kasvaa olennaisesti varsinkin Ruotsissa ja Suomessa.

Myös omaisuudenhoitoyhtiöiden sijoitusten ja luottojen huolellinen ja tehokas liiketaloudellinen hoito voi tuoda pankkituesta arvioitua enemmän takaisin.

Kuvio 1.

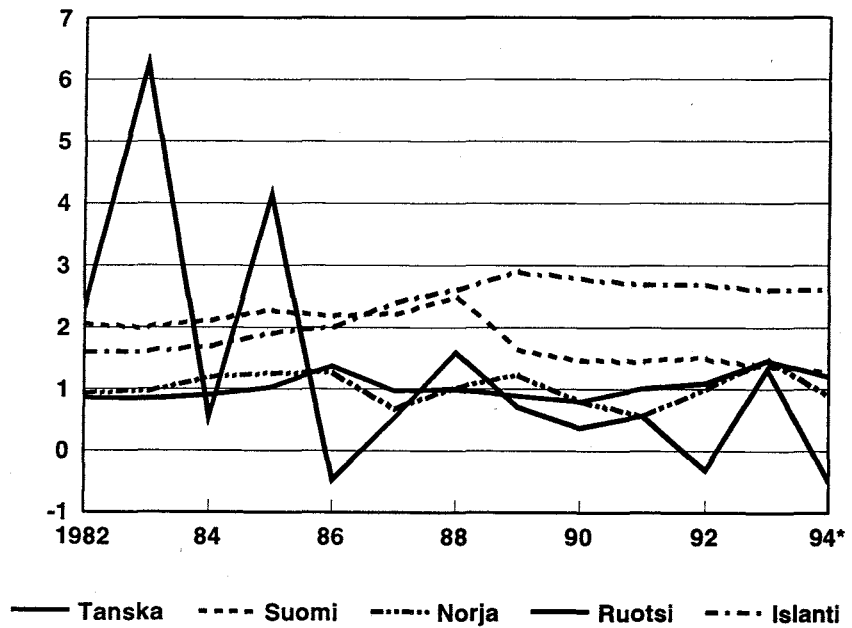
Pohjoismaiden pankkien korkokate/keskitase, %, 1982-1994

* arvio

Kuvio 2.

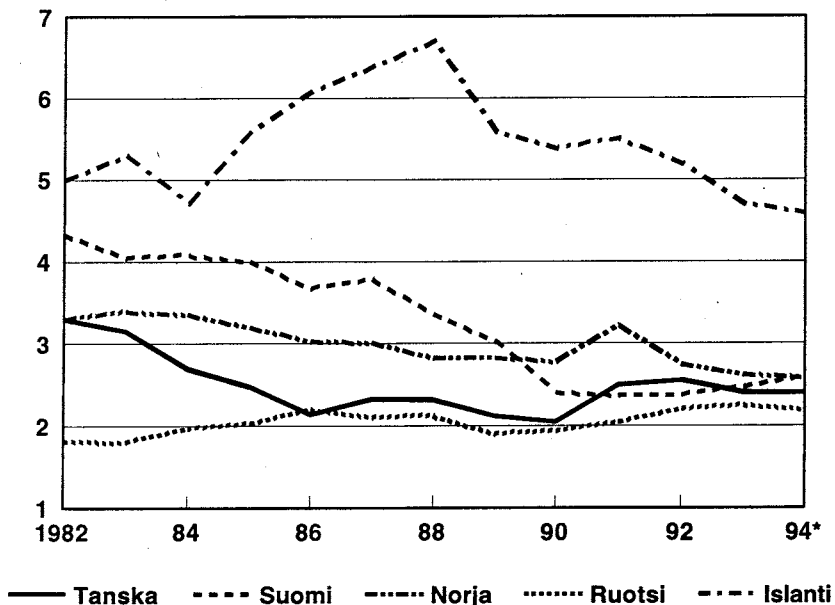
Pohjoismaiden pankkien muut tuotot/keskitase, %, 1982-1994

* arvio

Kuvio 3.

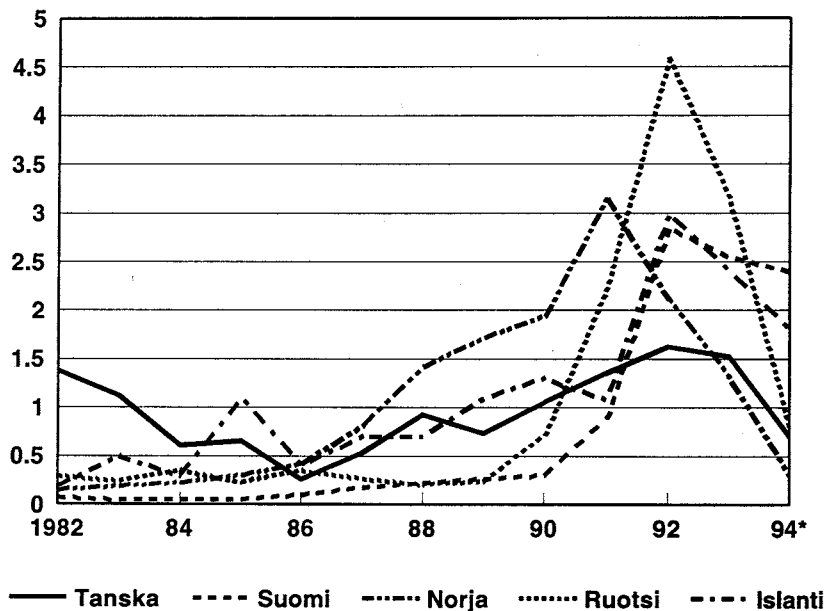
Pohjoismaiden pankkien muut kulut/keskitase, %, 1982-1994

* arvio

Kuvio 4.

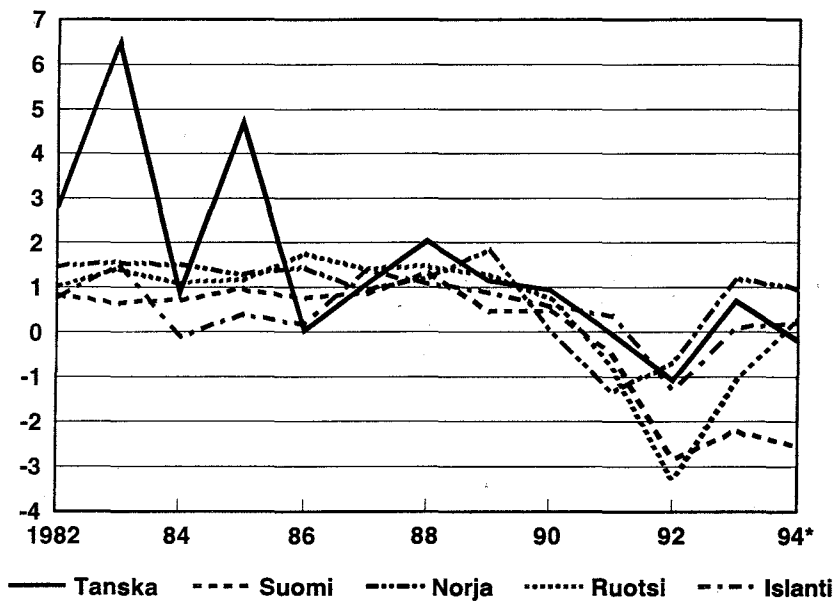
Pohjoismaiden pankkien luottotappiot/keskitase, %, 1982-1994

* arvio

Kuvio 5.

Pohjoismaiden pankkien liikevoitto/keskitase, %, 1982-1994

* arvio

Liite 1.

Norjassa toimivat liikepankit

Pankki	Tase milj. kruunua
Den norske Bank (DnB)	167 480
Kreditkassen (CBK)	107 108
Fokus Bank	23 252
BN-Banken	21 480
Nordlandsbanken	9 277
Svenska Handelsbanken	8 320
Landsbanken	7 261
IS-Banken	6 130
Bergens Skillingsbank	4 670
BNP KJ & BMANSBANKEN	3 342
Finansbanken	3 117
Chemical Bank	2 967
Romsdal Fellesbank	2 136
Gjensidige Bank	737
Svenska Nordbanken (Norge)	709
Voss Veksel- og Landmansbank	501
Kredittbanken	359

Skandinaviska Enskilda Banken (Norge) on avannut äskettäin konttorin Oslossa.

Midland Montagu ja Banque Indosuez ovat lopettaneet toiminnan. Kredittbanken perustettiin 4.1.1993.

Liite 2. Norjan suurimpia säästöpankkeja

Pankki	Tase milj. kruunua
Sparebanken NOR	75 100
Sparebanken Nord-Norge	17 638
Sparebanken Rogaland	15 136
Sparebanken Midt-Norge	14 649
Sparebanken Vest	14 127
Sparebanken M & RE	11 236
Sparebanken Hedmark	9 786

31.12.1993 Norjassa toimi 133 säästöpankkia.

Vuodesta 1992 lähtien säästöpankit ovat voineet laskea liikkeelle pääomatodistuksia (grunnfondsbevis), jotka vastaavat osakepääomaa. Tällä hetkellä kahdeksan säästöpankin pääomatodistukset (primary capital certificate) on noteerattu Oslon pörssissä.

Liite 3. Ruotsin pankkikonsernien liikevoitto 1989-1993

	1989 mrd. kruunua	1990 mrd. kruunua	1991 mrd. kruunua	1992 mrd. kruunua	1993 mrd. kruunua
Sparbanken Sverige			-4 394	-11 750	-3 665
S-E-Banken	4 444	3 312	2 326	-5 370	357
Handelsbanken	4 185	4 558	2 777	-840	1 801
Nordbanken	3 203	1	-8 488	-16 601	2 660
Föreningsbanken	958	953	-907	-1 345	-2 095
Gota Bank	1 338	1 318	-1 927	-2 416	-13 578
Östgöta Enskilda Bank	125	143	-761	-416	-99
ABN AMRO Bank	5	6	4	40	163
Banque Indosuez Sverige	1	6	31	217	115
JP Bank	6	70	-236	85	157
Crédit Lyonnais Bank	8	4	0	-35	22
Bohusbanken (Wasabanken)	17	-102	-175	-127	-67
Citibank	6	6	27	61	38
Midland Montagu Bank	12	16	-5	-50	-16
Kaikki pankit	14 308	10 291	-11 728	-38 547	-14 207

Liite 4. Ruotsin pankkikonsernien tulot 1992-1993

	Yhteensä			Nettokorot			Muut tulot		
	1992 mrd. kruun.	1993 mrd. kruun.	Muu- tos%	1992 mrd. kruun.	1993 mrd. kruun.	Muu- tos%	1992 mrd. kruun.	1993 mrd. kruun.	Muutos %
Sparbanken Sverige	16 048	16 331	+2	12 720	11 348	-11	2 093	2 170	+4
S-E-Banken	13 707	18 435	+34	6 555	9 779	+49	6 166	6 816	+11
Handelsbanken	12 620	14 146	+12	9 006	9 917	+10	2 894	2 804	-3
Nordbanken	9 996	13 873	+39	7 064	9 618	+36	2 303	2 687	+17
Föreningsbanken	5 261	5 051	-4	4 223	3 616	-14	1 038	1 435	+38
Gota Bank	2 234	1 043	-53	1 694	222	-87	342	390	+14
Östgöta Enskilda Bank	559	509	-9	433	394	-9	104	98	-6
ABN AMRO Bank	71	215	+203	37	120	+224	34	84	+147
Banque Indosuez	262	165	-37	17	118	-33	87	47	-46
JP Bank	649	370	-43	623	344	-45	16	13	-19
Crédit Lyonnais Bank	50	82	+64	38	51	+34	12	31	+158
Bohusbanken	63	101	+61	30	54	+80	33	47	+43
Citibank	99	79	-20	29	35	+21	70	4	-37
Midland Montagu Bank	86	78	-9	40	32	-20	18	11	-39
Yhteensä	61 705	70478	+14	42 667	45 648	+7	15 210	16 677	+10

Liite 5. Ruotsin pankkikonsernien kulut 1992-1993

	Yhteensä			Henkilökulut		
	1992 mrd. kruunua	1993 mrd. kruunua	Muu- tos%	1992 mrd. kruunua	1993 mrd. kruunua	Muu- tos%
Sparbanken Sverige	9 289	8 265	-11	4 558	4 094	-10
S-E-Banken	7 894	7 911	+0	4 152	4 308	+4
Handelsbanken	5 461	5 544	+2	2 740	2 820	+3
Nordbanken	7 366	6 991	-5	2 390	2 177	-9
Föreningsbanken	3 103	2 739	-12	1 585	1 352	-15
Gota Bank	2 630	2 745	+4	1 196	1 074	-10
Östgöta Enskilda Bank	394	340	-14	195	176	-10
ABN AMRO Bank	30	52	+73	17	28	+65
Banque Indosuez	45	50	+11	25	28	+12
JP Bank	323	207	-36	255	125	-51
Crédit Lyonnais Bank	46	55	+20	26	25	-4
Bohusbanken	78	91	+17	37	44	+19
Citibank	38	41	+8	22	25	+14
Midland Montagu Bank	86	76	-12	46	44	-4
Yhteensä	36 783	35 107	-5	17 244	16 320	-5

Liite 6. Ruotsin pankkikonsernien luottotappiot 1992-1993

	1989 mrd. kruunua	1990 mrd. kruunua	1991 mrd. kruunua	1992 mrd. kruunua	1993 mrd. kruunua
Sparbanken Sverige			10 159 ¹	18 509	11 731
S-E-Banken	561	2 149	4 760	11 183	10 167
Handelsbanken	304	623	3 188	7 999	6 801
Nordbanken	692	4 243	10 491	19 231	4 222
Föreningsbanken	177	824	2 791	3 503	4 407
Gota Bank	290	927	3 705	12 517	11 982
Östgöta Enskilda Bank	24	47	764	581	268
ABN AMRO Bank	0	0	0	0	0
Banque Indosuez	1	6	31	217	115
JP Bank	14	40	280	240	6
Crédit Lyonnais Bank	1	6	69	39	5
Bohusbanken (Wasabanken)	1	118	101	111	77
Citibank	0	0	0	0	0
Midland Montagu Bank	1	1	24	50	18
Yhteensä	2 065	8 985	36 332	73 963	49 684

Liite 7. Ruotsin pankkikonsernien vakavaraisuus 1992-1993

	31.12.91	31.12.92	31.03.93	30.06.93	31.09.93	31.12.93
	%	%	%	%	%	%
Sparbanken Sverige		9,3	9,0	8,8	9,0	9,3
S-E-Banken	10,7	8,4	8,5	9,1	9,3	13,0
Handelsbanken	10,1	10,1	10,0	10,3	10,2	12,9
Nordbanken	9,2	8,2	9,1	10,0	10,4	9,7 ¹⁾
Föreningsbanken	8,2	8,1	7,4	6,9	5,5	10,3
Gota Bank	10,2	8,4	8,1	9,8	10,8	15,0
Östgöta Enskilda Bank	8,8	8,9	8,9	10,6	12,0	11,5
ABN AMRO Bank	10,2	8,1	9,9	10,3	10,5	11,1
Banque Indosuez	8,5	8,2	8,1	10,8	11,2	14,2
JP Bank	17,0	35,8	-	32,5	-	54,6
Crédit Lyonnais Bank	10,1	6,6	9,6	8,9	11,3	12,2
Bohusbanken	17,3	13,7	13,7	13,6	12,9	16,6
Citibank	23,0	9,4	11,5	12,9	14,3	18,2
Midland Montagu Bank	28,8	18,4	20,7	17,3	20,0	21,4

¹⁾ MI. Gota Bank.

Liite 8. Ruotsin pankkien (emot) tuloskehitys vuosina 1992-1993

	1991	1992	1993
Korkotulot	177.8	175.0	132.9
Korkokulut	135.6	135.7	91.0
Nettokorot	42.1	39.3	41.9
Muut tuotot	14.7	16.5	21.5
- josta obligaatiotuotot	0.9	0.6	3.6
Muut kulut	33.1	36.8	33.0
- josta palkat	9.5	10.1	9.8
Tulos ennen varauksia	23.8	19.0	30.3
Varaukset ja luottotappiot	35.8	57.6	46.4
Tulos varausten ja luottotappioiden jälkeen	-12.0	-38.5	-16.1

Liite 9. Ruotsin pankkien, konttoreiden ja henkilöstön lukumäärät

	Pankkien lukumäärä			Yhteensä
	Liikepankit	Säästöpankit	Osuuspankit ¹⁾	
1985	15	139	12	166
1986	14	119	12	145
1987	25 ²⁾	115	12	152
1988	24	110	12	146
1989	23	109	12	144
1990	21	104	12	137
1991	17	101	12	130
1992	17	91 ³⁾	-	108
1993	17	91	-	108

¹⁾ Till de 12 regionala föreningsbankerna var ett antal lokala föreningsbanker knutna, de var för respektive år:

1985	389	1989	383
1986	389	1990	373
1987	388	1991	332
1988	391		

²⁾ Sparbanken Sverige Ab bildades av de 10 största sparbankerna och Sparbankernas Bank.

³⁾ Inklusive utlandsägda dotterbanker i Sverige, senare även utlandsägda filialer.

	Konttorien lukumäärä			Yhteensä
	Liikepankit	Säästöpankit	Osuuspankit	
1985	1 451	1 404	693	3 548
1986	1 438	1 368	697	3 503
1987	1 428	1 398	692	3 518
1988	1 418	1 300	679	3 397
1989	1 399	1 273	653	3 325
1990	1 366	1 228	6 57	3 251
1991	1 305	1 129	630	3 064
1992	1 882	1 028	-	2 910

	Henkilöstön lukumäärä			Yhteensä
	Liikepankit	Säästöpankit	Osuuspankit	
1985	22 688	13 543	3 262	39 493
1986	23 513	14 569	3 472	41 554
1987	24 977	15 220	3 714	43 911
1988	25 365	15 581	3 876	44 822
1989	25 359	15 828	4 011	45 198
1990	26 167	14 904	4 258	45 329
1991	25 428	15 344	4 748	45 520
1992	28 759	15 457	-	44 216

Liite 10. Securumin ja Retrivan omaisuus (1.10.1994)

	Securum milj. kruunua	Retriiva milj. kruunua
A Omaisuuden myynnit		
Ruotsalaiset kiinteistöt	461 ³	200
Ulkomaiset kiinteistöt	674	400 ¹
Ruotsalaiset yritykset	1	5
Ulkomaiset yritykset	1 126	0
Osakkeet	1 615 ⁴	55 ²
Luotot	5 024 ⁵	570
Yhteensä	8 901	1 230
B Myymättä		
Ruotsalaiset kiinteistöt	12 000	2 800
Ulkomaiset kiinteistöt	7 000	1 900
Ruotsalaiset yritykset	3 000	200
Ulkomaiset yritykset	3 300	50
Osakkeet	14 000 ⁶	400 ⁷
Luotot	5 000	10 000
Yhteensä	44 300	15 300

1) Gullstedts Atlanta hotelli.

2) Skåne-Gripen ja Peab.

3) Norrporten 227 milj. kruunua.

4) Spectra-Physics & Nobelpharma, Celcius industrier.

5) Tästä on 433 milj. Englannissa.

6) Securumin omistusosuuksia: 18 % Akzo Nobel, 62 % Spectra-Physics, 74 % Nobelpharma, 16 % Esselte.

7) Tästä on 300 milj. kruunua Rottnerosissa.

Kun Securum muodostettiin syksyllä 1992, sai yhtiä Nordbankenin luottoja 67 mrd. kruunua. Niiden kirjanpitoarvoksi tuli 50 mrd. kruunua.

Securum on konserni, jolla on emoyhtiö ja kuusi tytäryritystä. Kiinteistöyhtiö (tytär) Castellumin omaisuus on tasearvoltaan 12 mrd. kruunua. Teollisuusyritys (tytär) Addumin arvo on noin 3 mrd. kruunua. Securumin ulkomaisen omaisuuden arvo on noin 10 mrd. kruunua.

Banker

ABN AMRO Bank
 Aktivbanken, Vejle
 Alfred Berg Bank
 Alliance Bank of Copenhagen
 Alm. Brand Bank
 Amagerbanken
 Arbejdernes Landsbank
 Baltica Bank
 Banque Paribas
 Bonusbanken, Herning
 Bornholmerbanken, Rønne
 The Chase Manhattan Bank
 Citibank NA
 Credit Lyonnais
 Danske Andelskassers Bank
 Den Danske Bank
 Djurslands Bank, Grenå
 Egnsbank Fyn, Odense C
 Egnsbank Nord, Frederikshavn
 Erhvervs- og Investeringsbanken
 Fjerritslev Bank
 Forstadernes Bank, Glostrup
 Fossbankin, Torshavn
 Føroya Banki, Torshavn
 GiroBank, Høje Taastrup
 Grønlandsbanken, Nuuk
 Hadsten Bank
 Hafnia Erhvervsbank
 Hafnia Kapitalbank
 Hasle Bank
 Himmerlandsbanken, Hobro
 Hvidbjerg Bank
 Haandværkerbanken, Naestved
 Interbank
 Islamic Bank International
 Jyske Bank, Silkeborg
 KP/PBU Banken, Valby
 Den Københavnske Bank af 1979
 Langelands Bank, Rudkøbing
 Lannung Bank
 Lokalbanken i Hjørring
 Lokalbanken i Nordsjaelland, Hillerud
 Lollands Bank, Nakskov

Midtbank, Herning
 Morsø Bank, Nykøbing Mors
 Møns Bank, Stege
 Nordfyns Bank, Bogense
 Nordvestbank, Lemvig
 Nuna Bank, Nuuk
 Naestved Diskontobank
 Nørresundby Bank
 Pen-Sam Bank, Farum
 Ringkjøbing Bank
 Ringkjøbing Landbobank
 Roskilde Bank
 Salling Bank, Skive
 Sankt Annae Bank
 Sjøvinnubankin, Torshavn
 Skjern Bank
 Skaelskør Bank
 Sparbank Vest, Skive
 Sydbank Sønderjylland, Åbenrå
 Tarm Bank
 Totalbanken, Årup
 Tønder Bank
 Unibank
 Varde Bank
 Vestjysk Bank, Holstebro
 Vinderup Bank
 Vordingborg Bank
 Westdeutsche Landesbank
 Østjysk Bank, Mariager
 Aabenraa KreditBank
 Aars Bank

Sparekasser

Agri-Egens Sparekasse, Ebeltoft
 Almind Spare- og Lånekasse, Almind
 Als Sparekasse
 Amtssparekassen Fyn, Odense C
 Sparekassen for Arts Herred
 Astrup-Tulstrup Hvilsted Sparekasse
 Sparekassen Balling
 Sparekassen Bikuben
 Bjergby-Flade Sparekasse, Bjergby
 Boddum-Ydby Sparekasse, Ydby
 Borbjerg Sparekasse

Borum Sparekasse, Mundelstrup
Sparekassen Bredebro
Broager Spare- og Laanekasse
Brovst Sparekasse
Brørup Sparekasse
Sparekassen Den Lille Bikube,
Sørbymagle
Dragsholm Sparekasse, Fårevejle
Dragstrup-Skallerup Sparekasse,
Thorup
Dronninglund Sparekasse
Durup Sparekasse
Fanefjord Sparekasse, Damme
Fanø Spare- og Laanekasse, Nordby
Sparekassen Farsø
Fjaltring-Trans Sparekasse,
Fjaltring
Sparekassen Fjends, Stoholm
Flakkebjerg og Omegns Sparekasse,
Slagelse
Flemløse Sparekasse, Glamsbjerg
Folkensparekassen, Silkeborg
Frøring-Vitved Sparekasse,
Verring
Frøs Herreds Sparekasse, Rødding
Frøslev-Møllerup Sparekasse,
Frøslev
Fuur Sparekasse
Føroya Sparikassi, Torshavn
Sparekassen Faaborg
Galten Sparekasse
Gjerlev-Enslev Sparekasse, Gjerlev J
Hals Sogns Spare- og Laanekasse
Sparekassen Hammel
Han Herreders Sparekasse, Fjerritslev
Hassing-Villerslev Spare- og
Lanekasse, Villerslev
Helgenæs Sparekasse, Knebel
Hellevad-rum Sparekasse,
Klokkerholm
Helligsø-Gettrup Spare- og
Laanekasse, Hurup, Thy
Sparekassen Himmerland, Års
Sparekassen Hobro
Hunstrup-Østerild Sparekasse,
Østerild
Hvetbo Herreds Sparekasse, Pandrup
Hvidbjerg-Ørum Sparekasse,

Morup Mølle
Hvilsager-Lime Sparekasse, Syv Veje
Hørby Sparekasse
Haarslev Sparekasse
Jebjerg-Lyby Sparekasse, Jebjerg
Jelling Sparekasse

Jelstrup Lyngby Sparekasse,
Hundelev
Jerslev-Hellum Sparekasse, Jerslev J
Den Jyske Sparekasse, Grindsted
Klim Sparekasse
Kongsted Sparekasse
Sparekassen Kronjylland, Randers
Langå Sparekasse
Sparekassen Lolland, Nakskov
Lundforlund og Gerlev Sognes
Spare- og Laanekasse, Slagelse
Sparekassen Løgumkloster
Sparekassen for Løkken og Omegn
Lån & Spar Bank
Marvede Sogns Spare- og Laanekasse,
Næstved
Middelfart Sparekasse Sparekassen
Midtfjord, Ranum
Morsø Sparekasse, Nykøbing Mors
Munkebjergby Bromme Sognes
Sparekasse, Munkebjergby
Mørke Sogns Sparekasse
Nees Sparekasse
Sparekassen Nordjylland, Aalborg
Sparekassen Nordmors, Ejerslev
Nordoya Sparikassi, Klaksvik
Sparekassen Nordvestsjælland,
Holbaek
Nødager Sparekasse
Sparekassen for Nørre Nebel og
Omegn
Sparekassen Ravsted, Bylderup-Bov
Refsnaes Sogns Spare- og Laanekasse,
Kalundborg
Ringsted Sparekasse
Rise Spare- og Laanekasse,
Arøskøbing
Roslev-Rybjerg Sparekasse, Roslev
Ryomgaard og Omegns Sparekasse
Rønne og Omegns Sparekasse
Sparekassen i Skals

Slagelse Sparekasse
Snedsted-Nørhå Sparekasse, Snedsted
Snesere Sogns Spare- og Laanekasse,
Praestø
Spentrup-Gassum Sparekasse,
Spenstrup
St. Brøndum Sparekasse
Stadil Sogns Spare- og Laanekasse,
Tim
Suduroyar Sparikassi, Vaag
Sparekassen Sundsure, Thise
Sparekassen for Svendborg og Omegn
Søby-Skader-Halling
Spare- og Laanekasse, Søby
Sønderbjerg-Odby Sparekasse, Uglev
Sønderhaa-Hørsted
Spare- og Laanekasse, Sønderhaa
Thiset og Omegns
Spare- og Laanekasse, Solbjerg
Sparekassen Thy, Thisted
Thyholm Sparekasse
Tved Sogns Spare- og Laanekasse,
Knebel
Tødsø-Erslev Sparekasse, Tødsø
Uhborg Sparekasse
Spare- og Laanekassen i Ulsted, Hals
Vejerslev-Blidstrup Sparekasse, Vils
Sparekassen Vestsalling, Lem
Vistoft Sparekasse, Begtrup
Spare- og Laanekassen i Vium Sogn,
Hvam
Vivild og Omegns Sparekasse Vorbasse-
Hejnsvig Sparekasse,
Vorbasse
Sparekassen for Vrå og Omegn
Brønderslev-Hallund Sparekasse,
Brønderslev
Øster og Vester Alling Sparekasse
Øster Alling

SUOMEN PANKIN KESKUSTELUALOITTEITA

ISSN 0785-3572

- 1/94 Juha Tarkka **Implicit Interest as Price Discrimination in the Bank Deposit Market.** 1994. 28 s. ISBN 951-686-385-X. (TU)
- 2/94 Airi Heikkilä **Selvitys suorista sijoituksista Suomeen.** 1994. 59 s. ISBN 951-686-386-8. (TU)
- 3/94 Erkki Koskela — Jouko Vilmunen **Tax Progression is Good for Employment in Popular Models of Trade Union Behaviour.** 1994. 22 s. ISBN 951-686-387-6. (TU)
- 4/94 Anne Brunila **Investment and Financing Considerations: Evidence from Finnish Panel Data.** 1994. 28 s. ISBN 951-686-398-1. (KT)
- 5/94 Jarmo Kontulainen — Jouko Vilmunen **Viewpoints on "Three Assessments of Finland's Economic Crisis and Economic Policy".** 1994. 19 s. ISBN 951-686-401-5. (RP)
- 6/94 Pia Ahlqvist **Käteisrahan kysyntä Suomessa 1992.** 1994. 52 s. ISBN 951-686-402-3. (TU)
- 7/94 Peter Nyberg — Vesa Vihriälä **The Finnish Banking Crisis and Its Handling (an update of developments through 1993).** 1994. 49 s. ISBN 951-686-404-X. (RM)
- 8/94 Martin Dufwenberg — Heikki Koskenkylä — Jan Södersten **Manufacturing Investment and Taxation in the Nordic Countries.** 1994. 24 s. ISBN 951-686-405-8. (TU)
- 9/94 Paavo Peisa **Työn tuottavuuden kasvu toimialojen kokemusten valossa.** 1994. 27 s. ISBN 951-686-406-6. (KT)
- 10/94 Lauri Kajanoja **Spekulatiivisten hyökkäysten teoria ja paineet Suomen markan kurssia kohtaan 1985–1992.** 1994. 87 s. ISBN 951-686-407-4. (KT)
- 11/94 Kari Takala — Matti Virén **Chaos and Nonlinear Dynamics: Evidence from Finland.** 1994. 50 s. ISBN 951-686-408-2. (TU)
- 12/94 Aija Salomaa **Suorien sijoitusten uudelleen sijoitettujen voittojen seuranta ja ennustaminen.** 1994. 22 s. ISBN 951-686-409-0. (TP)
- 13/94 Risto Murto **Nonlinear Dynamics of Speculative Attacks on the Finnish Markka, 1987–1992.** 1994. 27 s. ISBN 951-686-410-4. (TU)
- 14/94 Ilmo Pyyhtiä **Investment Plans, Innovations and Credit Market Deregulation. Empirical results with the Finnish data.** 1994. 20 s. ISBN 951-686-411-2. (KT)
- 15/94 Taru Lehto **The Level of a Central Bank's International Reserves: Theory and Cross-Country Analysis.** 1994. 80 s. ISBN 951-686-412-0. (TU)
- 16/94 Heikki Koskenkylä — Jukka Vesala **Finnish Deposit Banks 1980–1993: Years of Rapid Growth and Crisis.** 1994. 33 s. ISBN 951-686-414-7. (TU)
- 17/94 Erkki Koskela — Jouko Vilmunen **Monopoly Unions, Corporatism and Optimal Structure of Labour Taxation.** 1994. 23 s. ISBN 951-686-415-5. (TU)
- 18/94 Juha Tarkka **Risk Sharing in the Pricing of Payment Services by Banks.** 1994. 26 s. ISBN 951-686-418-X. (TU)

- 19/94 Pekka Hietala — Esa Jokivuolle — Yrjö Koskinen **Short-Selling Restrictions, Strategic Stock Holdings and Index Futures Markets in Finland.** 1994. 36 s. ISBN 951-686-419-8. (TU)
- 20/94 Heikki Koskenkylä **Pohjoismaiden pankkien tilanne vuonna 1994.** 1994. 52 s. ISBN 951-686-431-7. (RM)